

บทที่ 4

การรับรองบุตรตามกฎหมายครอบครัวไทย

1. วิธีการเปลี่ยนสถานะของบุตรนอกสมรสให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา

ในประเทศไทยเด็กที่เกิดจากบิดามารดาที่ไม่ได้สมรสกันนั้นตามกฎหมายถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาเพียงฝ่ายเดียว¹ โดยมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรได้ตามกฎหมาย² ทั้งนี้บุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่ไม่ได้สมรสกันนั้นจึงมีสถานะเป็นบุตรนอกสมรสหรือ

มาตรา 1546 บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น”

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3780/2543 โจทก์จำเลยอยู่กินด้วยกันโดยไม่จดทะเบียนสมรสซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 1546 บัญญัติว่า เด็กเกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น ดังนั้น จึงถือได้ว่าเด็กชาย จ. เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของโจทก์และมีใช้บุตรชอบด้วยกฎหมายของจำเลย ดังนั้นอำนาจปกครองเด็กชาย จ. นั้น ต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1566 วรรคหนึ่ง คือต้องอยู่กับโจทก์ซึ่งเป็นมารดาฝ่ายเดียว เมื่อจำเลยมิได้เป็นบิดาตามความหมายของมาตรา 1566 ดังกล่าว การตกลงระหว่างโจทก์จำเลยที่ให้เด็กชาย จ. อยู่ในความปกครองของจำเลยจึงไม่มีผลผูกพันเป็นเหตุให้จำเลยมีอำนาจปกครองเด็กชาย จ. ตามมาตรา 1566 วรรคสอง (6) จำเลยจึงไม่มีสิทธิที่จะกำหนดที่อยู่ของเด็กชาย จ. ให้อยู่กับตนตามมาตรา 1567 (1) ได้ โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องเรียกให้จำเลยส่งมอบเด็กชาย จ. คืนจากจำเลยตามมาตรา 1567(4)

คำให้การและฟ้องแย้งของจำเลยเป็นเพียงคำให้การแก้ฟ้องของโจทก์ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องเพราะโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตเท่านั้น ข้อเท็จจริงที่จำเลยอ้างมิใช่ข้อเท็จจริงที่แสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้นจึงไม่เป็นคำฟ้อง ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 172 วรรคสอง ดังนั้น ข้อเท็จจริงส่วนนี้จึงถือไม่ได้ว่าเป็นฟ้องแย้ง แม้โจทก์จะไม่ได้แก้ข้อเท็จจริงที่จำเลยได้ให้การไว้ก็ไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริงนี้ตามที่จำเลยได้ให้การได้ เพราะโจทก์ไม่มีหน้าที่จะต้องยื่นคำให้การแก้คำให้การของจำเลย และ

บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วบุตรจะเกิดมาได้ย่อมมีบิดากันทุกคน ดังนั้นเพื่อเป็นการรับรองสิทธิของเด็กและเพื่อสวัสดิภาพในการเติบโตและมีโอกาสดังเช่นบุตร

คำพิพากษาฎีกาที่ 3484/2542 โจทก์เป็นภริยาจำเลยโดยมิได้จดทะเบียนสมรส มีบุตรผู้เยาว์ คือเด็กหญิงธัญพร ผู้เยาว์จึงเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 โจทก์จึงเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิงธัญพรตามกฎหมายแต่เพียงผู้เดียวจำเลยเป็นบิดามีชอบด้วยกฎหมายของเด็กหญิง ธ.ผู้เยาว์ จึงไม่มีอำนาจปกครองเด็กหญิง ธ.การที่โจทก์ทำบันทึกขอความร่วมมือเด็กหญิง ธ.ผู้เยาว์ให้อยู่ในความปกครองของพี่จำเลย เมื่อเป็นการตั้งผู้ปกครองกันเองย่อมไม่มีผล เพราะการตั้งผู้ปกครองตามกฎหมายจะมีได้เฉพาะด้วยคำสั่งศาลหรือบิดามารดาตกลงกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1566 (6) เท่านั้น ข้อความตามบันทึกดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดที่อยู่ของบุตรผู้เยาว์ให้อยู่กับพี่สาวจำเลยเท่านั้น และกรณีถือไม่ได้ว่าโจทก์ผู้เป็นมารดาได้สละการใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์เพราะไม่มีบทกฎหมายใดบัญญัติให้บิดาหรือมารดาสามารถสละการใช้อำนาจปกครองให้แก่บุคคลอื่นได้ ทั้งมิใช่กรณีที่บิดาและมารดาตกลงกันตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ตกลงกันได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1566 (6) เมื่อจำเลยมิใช่ผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิง ธ.จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องส่งเด็กหญิง ธ.ให้แก่โจทก์ผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิง ธ.แม้โจทก์ไม่มีที่อยู่แน่นอน ไม่มีรายได้ ทั้งประพฤติดนไม่เหมาะสม และจำเลยมีรายได้ประจำสามารถส่งเสียเด็กหญิง ธ.ให้ได้รับการศึกษา ซึ่งเหมาะสมที่จะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิงธ.ก็ตาม

จำเลยมิใช่บิดาโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่มีอำนาจปกครองเด็กหญิง ธ.ยอมถือไม่ได้ว่า จำเลยถูกโจทก์ผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิง ธ.โต้แย้งสิทธิอันจะมีอำนาจฟ้องแย้งให้ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิงธ.แต่ผู้เดียว

ชอบด้วยกฎหมาย³ กฎหมายจึงได้บัญญัติวิธีการเปลี่ยนสถานะของบุตรนอกสมรสให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา ซึ่งตามกฎหมายไทยนั้นสามารถกระทำได้โดย 3 วิธีการดังนี้⁴

1. บิดามารดาได้สมรสกันภายหลัง
2. บิดาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร
3. มีคำพิพากษาของศาลว่าเด็กเป็นบุตร

วิธีการที่หนึ่งคือ วิธีการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายโดยบิดามารดาได้สมรสกันภายหลังนั้น เมื่อได้ศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยได้รับหลักการนี้มาจากทางตะวันตก ซึ่งไทยได้พัฒนาหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้รับรองเด็กให้มีสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาได้ เมื่อบิดามารดาได้สมรสกันภายหลัง โดยให้มีผลเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันสมรส⁵ แม้การสมรสนั้นในภายหลังจะตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะ รวมถึงการสมรสที่สิ้นสุดลงด้วยการหย่า ความตายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือการสมรสนั้นถูกเพิกถอนเพราะเหตุโมฆียะในภายหลังก็ตาม บุตรที่ได้รับการรับรองแล้วโดยผลของการสมรสดังกล่าวนี้ย่อมไม่เสียไป ยังคงมีสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตลอดไป⁶

วิธีการที่สองคือ วิธีการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายโดยบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร วิธีการนี้ของประเทศไทยคือการรับรองบุตรโดยสมัครใจให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

วิธีการที่สาม คือ วิธีการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายโดยศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ทั้งนี้ ตามสองวิธีการแรกนั้น ทั้งในเรื่องการเปลี่ยนสถานะของบุตรจากบุตรนอกสมรสหรือบุตรที่ไม่ชอบ

³คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7228/2537 บุตรที่จะมีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูและการให้การศึกษาจากบิดามารดาตาม ป.พ.พ. มาตรา 1564 วรรคแรก จะต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมาแต่แรกหรือเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายในภายหลังตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547

⁴มาตรา 1547 ได้บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้ได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร”

⁵มาตรา 1557 (1) ได้บัญญัติว่า “การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1547 มีผล (1) นับแต่วันสมรส ในกรณีที่บิดามารดาสมรสกันภายหลัง”

⁶มาตรา 1560 ได้บัญญัติว่า “บุตรเกิดระหว่างสมรสซึ่งศาลพิพากษาให้เพิกถอนภายหลังนั้นให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย”

ด้วยกฎหมายโดยวิธีการสมรสของบิดามารดาภายหลัง และวิธีการรับรองบุตรโดยการจดทะเบียนของบิดานั้น ล้วนแต่เป็นวิธีการรับรองบุตรด้วยความสมัครใจทั้งสิ้น แต่วิธีการเปลี่ยนสถานะของบุตรนอกสมรสหรือบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายในวิธีการที่สามนี้ เป็นการรับรองบุตรโดยการถูกบังคับ โดยกฎหมายได้บัญญัติไว้ถึงวิธีการหาว่าชายผู้เป็นบิดานั้นไม่สมัครใจที่จะรับเด็กนั้นเป็นบุตร กฎหมายจึงให้สิทธิในการฟ้องคดีให้ชายผู้เป็นบิดารับเด็กเป็นบุตรได้ เนื่องจากในเรื่องดังกล่าวอยู่นอกเหนือขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงไม่ขอกล่าวถึงในที่นี้

2. การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

โดยการจดทะเบียนรับรองบุตรด้วยความสมัครใจของบิดา

ในกรณีที่บิดาและมารดาเด็กไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน หรือไม่สมรสกัน หรือไม่สามารถที่จะจดทะเบียนสมรสกันได้ เช่น มารดาตาย หรือ บิดาหรือมารดามีคู่สมรสอยู่แล้ว หรือในกรณีที่บิดาไม่ยอมจดทะเบียนสมรสกับมารดา ดังนั้นบิดาก็ยังสามารถจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรด้วยความสมัครใจได้ โดยที่บิดาไม่ต้องมาสมรสกับมารดาเด็ก ก็สามารถทำให้เด็กนั้นได้รับสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาได้

ทะเบียนบุตรในที่นี้ หมายความว่า ทะเบียนครอบครัว⁷ ไม่ใช่ทะเบียนบ้าน ทะเบียนครอบครัวสำหรับการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรคือ ทะเบียน คร.11 ออกตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2541 ส่วนทะเบียนบ้านเป็นทะเบียนอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งกำหนดขึ้นไว้เพื่อเก็บสถิติคนย้ายเข้าย้ายออกและคนเกิดคนตายในบ้านหนึ่งๆ กรณีที่บิดาเอาชื่อเด็กที่เกิดไปลงไว้ในทะเบียนบ้านในฐานะเป็นบุตรหรือยินยอมให้มีการแจ้งดังกล่าว ไม่ถือเป็นการจดทะเบียนรับรองบุตร เป็นเพียงแต่หลักฐานหรือข้อเท็จจริงเบื้องต้นสำหรับการฟ้องคดีขอให้ชายรับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1555 เท่านั้น⁸

⁷ตาม ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541 ข้อ 5 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ทะเบียนครอบครัว” ไว้ดังนี้

“ทะเบียนครอบครัว หมายความว่า ทะเบียนสมรส ทะเบียนการหย่า ทะเบียนรับรองบุตร ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนฐานะของภริยา และทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว”

⁸รศ.ดร. เอกบุตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บิดามารดาและบุตร, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : วิทยุสน, 2548) น. 44-45.

2.1 แบบของการรับรองบุตร

การรับเด็กเป็นบุตรโดยการจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย นั้นจะสมบูรณ์ได้ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ทั้งนี้การจดทะเบียนดังกล่าวเป็นไปตาม พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 และ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่า ด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541 โดยสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1.1 ผู้มีอำนาจในการรับจดทะเบียนรับรองบุตร

ผู้มีอำนาจในการรับจดทะเบียนรับรองบุตรคือ นายทะเบียน ซึ่งหมายความว่าถึง เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีผู้มีหน้าที่รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ได้แต่งตั้งขึ้น⁹ โดยการแต่งตั้งนายทะเบียนนั้นให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมีหน้าที่รักษาการมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อแต่งตั้งนายทะเบียน¹⁰ โดยหากเป็นการจดทะเบียนในประเทศไทย นายทะเบียนหมายถึง นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนอำเภอ นายทะเบียน

⁹มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 บัญญัติว่า

“(1) นายทะเบียน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีผู้มีหน้าที่รักษาการตาม พระราชบัญญัตินี้ได้แต่งตั้งขึ้น

(2) การจดทะเบียน หมายความว่า การจดข้อความลงในทะเบียนเพื่อความสมบูรณ์ ตามกฎหมาย

(3) การบันทึก หมายความว่า การจดข้อความลงในทะเบียนเพื่อเป็นหลักฐานในการ พิสูจน์”

¹⁰มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 บัญญัติว่า

“ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมีหน้าที่รักษาการเท่าที่เกี่ยวกับกระทรวงนั้น ๆ ให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อการนั้น และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมที่จะเรียก”

ประจำสำนักทะเบียนกิ่งอำเภอ และนายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนเขตด้วย¹¹ หากเป็นการจดทะเบียนในต่างประเทศ นายทะเบียนนั้นได้แก่ หัวหน้าสถานทูต หรือ กงสุลของไทย หรือผู้ทำการแทนในประเทศนั้น ๆ

2.1.2 คำร้องในการจดทะเบียนรับรองบุตร

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541 ได้กำหนดคำร้องในการขอจดทะเบียนรับรองบุตรไว้ใน เอกสาร คร.1¹² โดยผู้ร้องที่อ้างว่าเป็นบิดาเด็กต้องกรอกข้อความลงในคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว(คร.1) โดยระบุว่าเขียนที่ไหน วันเดือนปีที่เท่าไร ผู้เขียนคำร้องโดยใคร เลขบัตรประจำตัวประชาชนอะไร และ เลือกว่าเป็นการยื่นคำร้องเพื่อจดทะเบียนรับรองบุตร รวมถึงแนบเอกสารหรือหลักฐานที่แสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรจริง และลงลายมือชื่อผู้ร้อง พร้อมด้วยการให้นายทะเบียนตรวจสอบหลักฐานบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรอื่นที่ทางราชการออกให้สำหรับบุคคลซึ่งไม่ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมายหรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว รวมทั้งสำเนาทะเบียนบ้านของผู้ร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตรด้วย ในกรณีที่ผู้ร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตรเป็นบุคคลต่างด้าวไม่สามารถแสดงเอกสารหรือหลักฐานตามที่กำหนดได้ นายทะเบียนจะเป็นผู้ตรวจสอบถึงเอกสารหรือหลักฐานอื่นที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตรนั้นเป็นใครและมีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายไทยว่าด้วยการรับรองบุตรหรือไม่¹³ โดยหากผู้ร้องไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้พิมพ์ลายนิ้วมือ หากไม่สามารถพิมพ์ลายนิ้วมือได้ ให้นายทะเบียนบันทึกเหตุขัดข้องลงในช่องลายมือชื่อก็ได้¹⁴ และในส่วนของนายทะเบียนก็จะต้องมีความเห็นและคำสั่งของนายทะเบียน ซึ่งหากนายทะเบียนเห็นชอบในการให้จดทะเบียนเป็นบุตรของชายผู้ร้องว่าเป็นบิดาดังกล่าว นายทะเบียนจะออก ทะเบียนรับรองบุตร(คร.11)¹⁵ ต่อไป โดยมีข้อความว่าทำที่สำนักทะเบียนที่ใด

¹¹ ข้อ 5 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

¹² โปรดดูภาคผนวก ข.

¹³ ข้อ 8 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

¹⁴ ข้อ 9 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

¹⁵ โปรดดูภาคผนวก ค.

จังหวัดใด ชื่อบิดา ชื่อบุตร เลขบัตรประชาชน วัน เดือน ปีที่เกิดของทั้งบิดาและเด็ก รวมถึงลายมือชื่อผู้ร้องขอจดทะเบียน และเนื่องจากตามมาตรา 1548 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดให้บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ดังนั้นตาม คร.11 ดังกล่าวจึงมีช่องลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอมอยู่ด้วย โดยมารดาและเด็กต้องลงลายมือชื่อให้ความยินยอมใน คร.11 ด้วย

2.1.3 วิธีการจดทะเบียนรับรองบุตร

เมื่อนายทะเบียนได้รับคำร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตร ณ สำนักงานทะเบียนอำเภอแล้ว นายทะเบียนจะพิจารณา โดยแยกเป็นสามกรณีดังนี้

(ก) ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กมาให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตร

ให้นายทะเบียนดำเนินการตรวจสอบคำร้อง หลักฐานต่างๆ ของผู้ร้อง เด็ก และมารดาเด็ก (เช่นบัตรประชาชน ทะเบียนบ้านตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว) หากนายทะเบียนเห็นชอบให้มีการจดทะเบียนรับรองบุตรดังกล่าวได้ จะดำเนินการลงรายการในทะเบียนรับรองบุตร (คร.11) ให้ครบถ้วนและให้ผู้ร้อง และผู้ให้ความยินยอม คือ มารดาและเด็ก รวมถึงพยานสองคนลงลายมือชื่อในทะเบียนรับรองบุตร (คร.11) เมื่อนายทะเบียนได้ตรวจสอบเห็นว่าถูกต้องเป็นไปตามมาตรา 1548 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533¹⁶ ทุกประการแล้ว นายทะเบียนจะลงลายมือชื่อในทะเบียนรับรองบุตร (คร.11) ดังกล่าวพร้อมจัดเก็บข้อมูลไว้ในระบบคอมพิวเตอร์¹⁷

(ข) ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่มาแสดงตนเพื่อให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตร¹⁸

¹⁶มาตรา 19 วรรคแรกแห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่บิดามารดาขอจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ถ้าเด็กและมารดาเด็กอยู่ในฐานะให้ความยินยอมได้และได้มาให้ความยินยอมด้วยตนเองแล้วก็ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียน”

¹⁷ ข้อ 23 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

¹⁸ ข้อ 24 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

เมื่อนายทะเบียนได้ตรวจสอบคำร้องพร้อมทั้งเอกสารประกอบตามที่กำหนดของผู้ร้องแล้ว นายทะเบียนจะทำการสอบปากคำผู้ร้องให้ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เด็กหรือมารดาเด็กที่ไม่มาแสดงตนเพื่อให้ความยินยอมนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ที่ใด แล้วแจ้งการขอจดทะเบียนรับรองบุตรไปยังเด็กหรือมารดาเด็กนั้นว่าจะให้ความยินยอมหรือไม่ ซึ่งนายทะเบียนจะมีหนังสือสอบถามไปยังผู้ไม่มาว่าจะให้ความยินยอมหรือไม่ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 1548 วรรคสอง ที่ระบุในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กไม่ได้มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน นายทะเบียนจะแจ้งการขอจดทะเบียนของบิดาไปยังเด็กและมารดาเด็ก ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านหรือไม่ให้ความยินยอมภายในหกสิบวันนับแต่ได้รับการแจ้งนั้นหรือภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กอยู่นอกประเทศไทย ให้สันนิษฐานว่าเด็กหรือมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม โดยหากนายทะเบียนได้รับหนังสือแจ้งความยินยอมจากบุคคลดังกล่าว หรือบุคคลดังกล่าวได้มาให้ความยินยอมด้วยตัวเองแล้ว ก็ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียน แต่ถ้านายทะเบียนไม่ได้รับแจ้งความยินยอมภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ดังกล่าวให้นายทะเบียนแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนทราบถึงเหตุที่ไม่อาจรับจดทะเบียนได้โดยไม่ชักช้า¹⁹ นายทะเบียนนั้นมีหน้าที่ต้องแจ้งความการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไปยังเด็กและมารดาเด็ก หากในกรณีที่ไม่ว่างที่อยู่ที่อยู่ของบุคคลทั้งสอง นายทะเบียนก็ต้องแจ้งความการขอจดทะเบียนนั้น โดยการปิดประกาศหรือแจ้งความทางหนังสือพิมพ์ หรือโดยวิธีการใด ๆ นายทะเบียนจะอ้างการไม่ทราบที่อยู่ที่อยู่ของเด็กหรือมารดาเด็ก เพื่อปฏิเสธการจดทะเบียนไม่ได้²⁰

เมื่อเด็กและมารดายินยอมแล้วนายทะเบียนจะดำเนินการลงรายการในทะเบียนรับรองบุตร (คร.11) ให้ครบถ้วนและ ให้ผู้ร้อง รวมถึงพยานสองคนลงลายมือชื่อในทะเบียนรับรองบุตรสำหรับช่องลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอมให้ระบุว่าได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ และเมื่อเห็นว่า

¹⁹ มาตรา 19 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 ได้บัญญัติว่า “ถ้าเด็กและมารดาเด็กคนหนึ่งคนใดหรือทั้งสองคน ไม่มาให้ความยินยอมด้วยตนเองให้นายทะเบียนมีหนังสือสอบถามไปยังผู้ที่ไม่มาว่าจะให้ความยินยอมหรือไม่ เมื่อนายทะเบียนได้รับหนังสือแจ้งความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวหรือบุคคลดังกล่าวได้มาให้ความยินยอมด้วยตนเองแล้ว ก็ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียน แต่ถ้านายทะเบียนไม่ได้รับแจ้งความยินยอมภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้นายทะเบียนแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนทราบถึงเหตุที่ไม่อาจรับจดทะเบียนได้โดยไม่ชักช้า”

²⁰ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 44-45.

ถูกต้องทุกประการแล้วนายทะเบียนจะลงลายมือชื่อในทะเบียนรับรองบุตร (คร.11) ดังกล่าว พร้อมจัดเก็บข้อมูลไว้ในระบบคอมพิวเตอร์

(ค) ในกรณีที่เด็กหรือมารดาไม่อาจให้ความยินยอมได้ เช่น หากในเวลาที่เกิดของจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรนั้น มารดาของเด็กป่วยหนักอยู่ห้อง ICU หรือได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว หรือเด็กนั้นมีอายุเพียงไม่กี่เดือน ยังไม่สามารถรู้ความได้ มารดาและเด็กจึงไม่อาจคัดค้านหรือให้ความยินยอมในการขอจดทะเบียน

ในกรณีดังกล่าวนี้ นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนไม่ได้ ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อให้มีคำพิพากษาให้จดทะเบียนเป็นบุตร โดยฟ้องเด็กและมารดาเด็กร่วมกันเป็นจำเลย เพราะการให้ความยินยอมไม่ได้อันเนื่องจากความป่วยเจ็บหรือยังไม่รู้เพียงสาเท่ากับไม่ให้ความยินยอมนั่นเอง เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้ขอจดทะเบียนจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้แล้ว ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องนำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียน นายทะเบียนก็จะดำเนินการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาต่อไป²¹

2.1.4 สถานะในการจดทะเบียนรับรองบุตร

การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หากเป็นการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรในประเทศไทย ผู้ร้องจะร้องขอต่อนายทะเบียน ณ สำนักงานทะเบียนอำเภอแห่งใดแห่งหนึ่งก็ได้²² โดยสำนักงานทะเบียนอำเภอ นั้นหมายความรวมถึง สำนักงานทะเบียนกิ่งอำเภอ และสำนักงานเขตด้วย²³ ดังนั้น การขอจดทะเบียนรับรองบุตรนั้นสามารถทำได้ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ แห่งใดแห่งหนึ่ง หากเป็นการขอจดทะเบียนรับรองบุตรในกรุงเทพ ก็สามารถขอจดทะเบียนรับรองบุตรได้ ณ ที่ว่าการเขต ทั้งนี้ ผู้ร้องสามารถร้องขอให้นายทะเบียนไปจดทะเบียนรับรองบุตรนอกสำนักงานทะเบียนก็ได้โดยเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งปัจจุบันมีค่าธรรมเนียมการขอให้ออกไปจดทะเบียนรับรองบุตรรายละ 200 บาท พร้อมด้วยค่ายานพาหนะ

²¹ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 14 (กรุงเทพมหานคร:เนติบัณฑิตสภา, 2547) น. 556.

²² ข้อ 6 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

²³ ข้อ 5 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

หากเป็นการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรในต่างประเทศ ให้ทำการที่สถานทูต หรือสถานกงสุลไทยซึ่งมีฐานะเป็นสำนักทะเบียน โดยให้ เจ้าพนักงานสถานทูต หัวหน้าสถานทูต หรือกงสุลไทยประจำประเทศดังกล่าวเป็นนายทะเบียนในการรับจดทะเบียนรับรองบุตรดังกล่าว หากในกรณีที่ประเทศนั้นไม่มีสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยตั้งอยู่ เมื่อคำนึงถึงหลักการที่ให้คนไทยจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายท้องถิ่นของประเทศอื่นได้ ดังนี้ ในเรื่องการจดทะเบียนรับรองบุตรหากได้ทำถูกต้องตามแบบของกฎหมายประเทศนั้นแล้ว เพื่อเป็นประโยชน์แก่เด็กและบิดา น่าจะใช้ได้ตามกฎหมายไทย

2.1.5 หลักฐานในการจดทะเบียนรับรองบุตร

หลักฐานในการจดทะเบียนรับรองบุตรนี้คือ ทะเบียนรับรองบุตร (คร.11) โดยนายทะเบียนเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานตลอดไป โดยในปัจจุบันนั้นเมื่อได้รับจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแล้ว ให้นายทะเบียนจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ โดยให้นายทะเบียนกลางรวบรวมข้อมูลการจดทะเบียนการรับรองบุตรที่สำนักทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนเขตได้รับจดทะเบียนไว้

โดยหากผู้มีส่วนได้เสีย เช่น บิดา มารดา หรือเด็ก หรือผู้มีส่วนได้เสียในการนั้นอื่น ๆ ต้องการจะได้หลักฐานการจดทะเบียนรับรองบุตรดังกล่าว ให้ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียน โดยหากผู้ร้องประสงค์จะคัดสำเนาและให้นายทะเบียนรับรองสำเนานั้น จะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ปัจจุบันเท่ากับ 10 บาท โดยเมื่อนายทะเบียนได้รับคำร้องแล้ว หากเป็นท้องที่ไม่ได้รับจดทะเบียนรับรองบุตรนั้น นายทะเบียนจะสอบถามไปยังสำนักทะเบียนกลางแล้วแจ้งข้อมูลให้ผู้ร้องทราบ โดยการรับรองรายการจากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น ให้นายทะเบียนหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบประทับหรือเขียนข้อความในตอนล่างของรายการว่า "ขอรับรองว่าเป็นรายการจากฐานข้อมูลทะเบียนครอบครัว" แล้วให้บุคคลดังกล่าวลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับรองกำกับไว้ ก็เป็นอันใช้เป็นหลักฐานในการรับรองบุตรได้

2.2 ผู้มีอำนาจขอจดทะเบียนรับรองบุตร

ผู้มีอำนาจร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยคือ บิดา ซึ่งต้องเป็นบิดาที่แท้จริงของเด็กเท่านั้น บุคคลอื่นซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นบิดาที่แท้จริงของเด็กไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ แม้ว่าบุคคลดังกล่าวนั้นจะมีความสัมพันธ์ใด ๆ กับเด็ก เช่น เป็นญาติสนิทผู้ให้ความอุปการะเลี้ยงดูมาตลอด หรือเป็นผู้ที่

รักในตัวเด็กนั้น หากว่ามีไข้บิดาที่แท้จริงของเด็กแล้ว ย่อมไม่สามารถขอจดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรได้ โดยผู้มีอำนาจขอจดทะเบียนรับรองบุตรนี้ต้องเป็นบิดาโดยแท้จริงของเด็กเท่านั้น หรือแม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องการรับรองบุตรโดยตรง เช่น มารดาเด็ก, เด็ก หรือผู้สืบสันดานของเด็กก็ไม่สามารถยื่นขอจดทะเบียนรับรองบุตรได้ เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดไว้เฉพาะบิดาเท่านั้น มารดาเด็กและเด็กมีสิทธิเพียงแต่คัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนรับรองบุตรไม่ใช่บิดาเท่านั้น และผู้สืบสันดานของเด็กนั้นมีสิทธิเพียงแต่การฟ้องคดีให้รับเด็กเป็นบุตร จะมายื่นขอจดทะเบียนรับรองบุตรไม่ได้

หากบิดาที่แท้จริงของบุตรนั้นเป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นผู้เยาว์ หรือเป็นบุคคลวิกลจริต หรือเป็นบุคคลอื่นซึ่งไม่อยู่ในฐานะตามปกติโลก เช่น เป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพุทธศาสนา เช่นนี้ จะสามารถขอจดทะเบียนรับรองบุตรได้หรือไม่ สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้²⁴

2.2.1 กรณีบิดาเป็นผู้เยาว์

ในกรณีที่บิดาที่แท้จริงของบุตรนั้นเป็นผู้เยาว์ คืออายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์²⁵ หรือ ณ วันขอรับรองบุตรนั้นยังมิได้มีการสมรส²⁶ ตามหลักกฎหมายแล้ว ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้กระทำลงโดยปราศจากความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมนั้นมีผลเป็นโมฆียะ²⁷ แต่กฎหมายยังได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เยาว์ที่

²⁴ แนวคิดจาก รัชฎา เมธาวีกุล, “บุตรนอกสมรส,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517).

²⁵ มาตรา 19 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์”

²⁶ มาตรา 20 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448”

²⁷ มาตรา 21 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

อาจทำการใด ๆ ได้เองทั้งสิ้น หากเป็นการได้ไปเพื่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง²⁸หรือในการซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว²⁹ ดังนี้ ในเรื่องการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรของตนนั้น เห็นว่าเป็นเรื่อง การที่ผู้เยาว์นั้นต้องทำเองเฉพาะตัว เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วนั้น บุตรย่อมเป็นบุตรที่เกิดขึ้น โดยผู้เยาว์นั่นเอง ผู้เยาว์นั้นควรจะต้องรับผิดชอบ และมีเพียงแค่ตัวผู้เยาว์เองเท่านั้นที่จะรู้ได้ว่า บุตรนั้นเป็นบุตรของตนจริงหรือไม่ หากว่าผู้เยาว์ได้อยู่ร่วมกับหญิงมารดาในระยะเวลาที่หญิงนั้น สามารถตั้งครรภ์ได้เช่นนี้ ผู้เยาว์ย่อมรู้และทราบว่าบุตรนั้นเป็นของตนจึงสามารถจดทะเบียน รับรองบุตรของตนได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน เนื่องจากผู้แทน โดยชอบธรรมเองนั้น ย่อมไม่รู้ข้อเท็จจริงดีไปกว่าตัวผู้เยาว์เอง หากให้ผู้เยาว์ต้องขอความยินยอม จากผู้แทนโดยชอบธรรมของตนก่อน หากในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ไม่เห็นด้วย อาจ ไม่ให้ความยินยอม เพื่อรักษาสิทธิของผู้เยาว์เองเนื่องจากยังเห็นว่ายังเด็กเกินไปที่จะต้องเลี้ยงดู ใคร หรือไม่ให้ความยินยอมเนื่องจากเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตน ในกรณีที่ผู้เยาว์มีทรัพย์สิน มรดก หากผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมในการรับรองบุตรไป และผู้เยาว์เสียชีวิตลง ตน อาจได้รับส่วนแบ่งมรดกที่น้อยลงเป็นผลจากการต้องแบ่งมรดกดังกล่าวไปให้เด็กที่รับรองว่าเป็น บุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้เยาว์นั้นก็ไม่ได้ ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดของ เด็กที่ได้เกิดมาเพราะผู้เยาว์ การรับรองบุตรให้เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เยาว์นั้น จึง เป็นการกระทำได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน

2.2.2 กรณีบิดาเป็นบุคคลวิกลจริต

ในกรณีที่บิดาที่แท้จริงของบุตรนั้นเป็นบุคคลวิกลจริต ซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ ความสามารถนั้นมาขอรับรองว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน ตามกฎหมายได้บัญญัติเกี่ยวกับในเรื่อง การทำนิติกรรมของบุคคลวิกลจริตว่าการใด ๆ ที่เขาได้กระทำการนั้นจะเป็นโมฆะต่อเมื่อได้ กระทำในขณะที่บุคคลนั้นจิตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคน

²⁸ มาตรา 22 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ ทั้งสิ้น หากเป็นเพียงเพื่อจะได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง หรือเป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่อันใด อันหนึ่ง”

²⁹ มาตรา 23 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว”

วิกุลจรีต³⁰ ดังนั้น บิดาของบุตรแม้จะเป็นผู้วิกุลจรีตก็ยังสามารถรับรองบุตรของตนได้ หากเด็กหรือมารดาเด็กนั้นให้ความยินยอม หรือไม่คัดค้าน ก็สามารถรับรองบุตรได้ตามกฎหมาย ซึ่งหากจะมองว่าหากขณะที่บิดาจรีตวิกุลและได้ไปรับรองบุตรในเวลานั้น โดยที่มารดา และเด็กก็ทราบว่าเป็นขณะที่บิดารับรองจรีตวิกุลอยู่ดังนี้ หากให้การรับรองบุตรดังกล่าวเป็นโมฆียะ ซึ่งเมื่อถูกบอกล้างแล้วจะเป็นโมฆะ ก็จะขัดแย้งต่อความเป็นจริงที่ว่า บิดาและเด็กเป็นพ่อลูกกัน ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ มีสิทธิและหน้าที่ซึ่งกันและกันตามหลักสายโลหิต ดังนั้นหากบิดาได้รับรองบุตรไปโดยที่เด็กและมารดาให้ความยินยอมในการรับรองบุตรนั้นก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว

2.2.3 กรณีบิดาเป็นบุคคลไร้ความสามารถ

ในกรณีที่บิดาที่แท้จริงของบุตรนั้นเป็นบุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถแล้ว ตามกฎหมายได้บัญญัติเกี่ยวกับในเรื่องการทำนิติกรรมของบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการ การนั้นเป็นโมฆียะ³¹ บุคคลไร้ความสามารถนั้นไม่สามารถกระทำการใด ๆ ด้วยตนเองได้เลย ต้องให้ผู้อุปการะเป็นผู้ทำการแทน แม้ว่าในเรื่องการรับรองบุตรนี้ เป็นเรื่องของความสัมพันธ์กันทางข้อเท็จจริง เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทางสายเลือด ซึ่งบิดาและบุตรย่อมมีต่อกันมาตั้งแต่เกิด หากจดทะเบียนรับรองบุตรแล้วกฎหมายได้รับรองสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่แล้วให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยทั้งบุตรและบิดาย่อมมีสิทธิหน้าที่ต่อกัน แต่เนื่องจากเมื่อบิดาเป็นบุคคลไร้ความสามารถ ซึ่งไม่อาจจัดการงานใดได้เลย กฎหมายจึงได้คุ้มครองให้ต้องมีผู้อุปการะเป็นผู้ทำการแทน ในการนี้ ตามความเป็นจริงแล้วบิดาซึ่งเป็นผู้ไร้ความสามารถย่อมไม่รู้ผิดชอบในการกระทำของตนที่จะได้กระทำการไป และการขอจดทะเบียนนั้นก็มีลักษณะเป็นการที่ต้องทำเองเฉพาะตัว ผู้อุปการะไม่สามารถกระทำการแทนได้ ฉะนั้น เมื่อได้คำนึงถึงความเป็นจริงแล้ว บุคคลไร้ความสามารถ ย่อมขาดความรู้สำนึกในการที่จะกระทำการต่าง ๆ ไม่มีความรู้สึกผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งในทางกฎหมายเท่ากับขาดเจตนา การขอให้จดทะเบียนเป็นบุตรนั้นก็ไม่สามารถก่อให้เกิดผลทางกฎหมายได้ จึงอาจมีบุคคลภายนอกที่ไม่สุจริตหลอกลวงคนไร้ความสามารถให้

³⁰ มาตรา 30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "การใดๆ อันบุคคลวิกุลจรีตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการ การนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นจรีตวิกุลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกุลจรีต"

³¹ มาตรา 29 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "การใดๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการ การนั้นเป็นโมฆียะ"

ทำการจดทะเบียนรับรองบุตรเพื่อหวังผลประโยชน์ทางทรัพย์สิน บุคคลไร้ความสามารถจึงไม่น่าจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรได้ หากนายทะเบียนอนุญาตให้จดทะเบียนไป ก็เท่ากับให้บุคคลที่ขาดความรู้สึกผิดชอบทำสิ่งที่ตนเองไม่มีความรู้สึกผูกพัน³²

2.2.4 กรณีบิดาเป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถ

ในกรณีที่บิดาที่แท้จริงของบุตรนั้นเป็นบุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถนั้น ตามกฎหมายได้บัญญัติเกี่ยวกับในเรื่องการทำนิติกรรมของบุคคลเสมือนไร้ความสามารถ เช่น การนำทรัพย์สินไปลงทุน, การกู้ยืมเงินหรือให้กู้ยืมเงิน, การค้ำประกัน, การเช่าหรือให้เช่าอสังหาริมทรัพย์, การให้และรับโดยเสน่หา, หรือกระทำการให้ได้มาหรือเสียสิทธิในอสังหาริมทรัพย์, ก่อสร้างดัดแปลงโรงเรียนเป็นการใหญ่ และการฟ้องคดีและดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล รวมถึงการประณิษณอมยอมความนั้นว่าจำต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะกระทำได้³³ จะเห็นได้ว่า บุคคลเสมือนไร้ความสามารถ เป็นบุคคลที่มีความสามารถบริบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา สามารถทำนิติกรรมใดๆ นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนได้ทั้งสิ้น ดังนั้น ในเรื่องการจดทะเบียนรับรองบุตร ซึ่งเป็นเรื่องโดยส่วนตัวของผู้เสมือนไร้ความสามารถเอง เป็นกิจการที่ไม่ได้อยู่ในข่ายที่ต้องให้ผู้พิทักษ์ต้องให้ความยินยอมตามที่กล่าวไว้ ดังนั้น คนเสมือนไร้ความสามารถจึงมีความสามารถที่จะจดทะเบียนรับรองบุตรของตนได้ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

³² ทั้งนี้ เมื่อได้เทียบเคียงกับเรื่อง การห้ามบุคคลไร้ความสามารถสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1449 ซึ่งถือว่าบุคคลไร้ความสามารถไม่สามารถมีสติที่จะพิจารณาเรื่องราวต่างๆ ขาดความรู้สึกผิดชอบ ขาดความรู้สำนึกในการกระทำ ไม่สามารถแสดงเจตนายินยอมในการสมรสได้ เท่ากับขาดคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญทำให้การสมรสนั้นเป็นโมฆะ

³³ มาตรา 34 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ได้

- (1) นำทรัพย์สินไปลงทุน
- (2) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ดันเงินหรือทุนอย่างอื่น
- (3) กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า...ฯลฯ"

2.2.5 กรณีบิดาเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพุทธศาสนา

เนื่องจากพระภิกษุเป็นเพศบรรพชิต ซึ่งมีความแตกต่างกับฆราวาสทั่วไปในสังคมทั้งทางความเชื่อ ความศรัทธา สิทธิและหน้าที่ ที่แตกต่างออกไป ดังนี้ พระภิกษุหรือสามเณรนั้นจะสามารถจดทะเบียนรับรองบุตรได้หรือไม่

ในกรณีที่ชายผู้นั้นได้มีบุตรก่อนแล้วหรือในเวลานั้นหญิงที่อยู่ร่วมกันในเวลาที่สามารตั้งครรภ์ได้มีครรภ์อยู่ แล้วชายนั้นได้บวชเป็นพระภิกษุ หรือ สามเณร ดังนี้ เนื่องจากการรับรองบุตรเป็นการรับรองข้อเท็จจริงระหว่างบิดาและบุตร ที่บิดาและมารดาไม่ได้สมรสกันตามกฎหมาย แม้ว่าภายหลังบิดาจะได้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณร แต่ข้อเท็จจริงในความเป็นบุตรและบิดาย่อมมีต่อกันอยู่ และตามหลักกฎหมายมิได้บัญญัติห้ามในการที่พระภิกษุหรือสามเณรจะจดทะเบียนรับรองบุตร และตามทางปฏิบัติของกรมการปกครองนั้นได้เพียงแต่ห้ามนายทะเบียนจดทะเบียนให้พระภิกษุรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น โดยอ้างว่าเป็นการขัดต่อพระธรรมวินัยแต่ไม่มีการห้ามถึงกรณีที่พระภิกษุจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรด้วย เนื่องจากการจดทะเบียนรับรองบุตรนั้นเป็นการรับรองความสัมพันธ์กันตามความเป็นจริง หากว่ามารดาและเด็กให้ความยินยอมแล้วดังนี้ พระภิกษุหรือสามเณรย่อมขอจดทะเบียนรับรองบุตรได้ แต่หากในกรณีที่เด็กนั้นเกิดในระหว่างที่ชายนั้นเป็นพระภิกษุหรือสามเณรอยู่ตลอดระยะเวลาที่เด็กปฏิสนธิและเกิด ดังนี้แม้ว่า พระภิกษุหรือสามเณรนั้นจะสามารถรับรองบุตรได้ก็ตาม แต่หากเป็นบุตรที่ปฏิสนธิในระหว่างที่อยู่ในเพศบรรพชิตแล้ว ย่อมเป็นการผิดหลักพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง ถึงขั้นต้องปราชิก ไม่สามารถอยู่ในเพศบรรพชิตต่อไปได้ เนื่องจากเป็นที่มัวหมองแก่ศาสนา³⁴

2.2.6 กรณีที่บุคคลที่มีใช่เป็นบิดาที่แท้จริงของเด็กมาขอรับรองบุตร

หากเกิดกรณีที่บุคคลที่มีใช่บิดาที่แท้จริงของเด็กมาขอรับรองเด็กเป็นบุตรขอด้วยกฎหมายของตน โดยที่เด็กและมารดาได้ให้ความยินยอมในการรับรองบุตรถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทุกประการนั้น หากเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น อาจจะเพราะเหตุที่ว่าเด็กนั้นมีทรัพย์สินมามาก จึงเล็งเห็นถึงผลประโยชน์หากตนได้จดทะเบียนรับรองเด็กนั้น หรือว่ามารดาอาจอยากให้เด็กมีบิดา จึงให้ความยินยอมในการขอจดทะเบียนของชายผู้นั้น หรือเด็กอาจจะรักและเคารพชายผู้นั้นและอยากมีบิดาเจกเช่นคนอื่น ๆ จึงยินยอมในการจดทะเบียนขอรับเด็กเป็นบุตรนั้น ดังนี้ ในขั้นตอน

³⁴ รัชฎา เมธาวิกุล, “บุตรนอกสมรส,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), น. 274.

ของการตรวจสอบหลักฐาน และปากคำผู้ร้อง³⁵ นายทะเบียนต้องสืบเสาะให้แน่ชัดถึงข้อเท็จจริงว่า ชายคนดังกล่าวนั้นเป็นบิดาของเด็กจริงหรือไม่ หากนายทะเบียนได้ความว่า ชายผู้ยื่นขอจดทะเบียนรับรองบุตรดังกล่าวไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเด็กนั้น นายทะเบียนก็จะไม่รับจดทะเบียนให้ แต่หากในกรณีที่ทั้งเด็กและมารดามาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียนดังกล่าว ซึ่งเป็นการยืนยันว่า ชายนั้นเป็นบิดาของบุตรจริงดังนี้ นายทะเบียนย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิเสธการจดทะเบียนได้ โดยกฎหมายนั้นได้ให้ข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต³⁶ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าชายคนดังกล่าวนั้นเป็นบิดาที่แท้จริงของบุตรหรือไม่ มีเพียงมารดาของเด็กและบิดาเท่านั้นที่จะทราบถึงข้อเท็จจริงนี้ เมื่อนายทะเบียนได้รับการแจ้งและความยินยอมดังกล่าวจากทั้งเด็กและมารดา ว่าชายผู้นั้นเป็นบิดาของบุตรจริง นายทะเบียนก็ย่อมจดทะเบียนรับรองบุตรให้

แต่ทั้งนี้ กฎหมายได้บัญญัติวิธีทางแก้ไขการจดทะเบียนรับรองบุตรโดยบิดาที่ไม่ใช่บิดาที่แท้จริงดังกล่าวเอาไว้ โดยให้สิทธิแก่ผู้มีส่วนได้เสียที่จะขอต่อศาลให้ถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนั้น เพราะเหตุว่าผู้ขอจดทะเบียนรับรองบุตรดังกล่าวไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเด็ก ทั้งนี้ ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการจดทะเบียนนั้น อนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียนรับรองบุตรดังกล่าว³⁷

2.3 การให้ความยินยอมของมารดาและเด็ก

กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขในการรับรองบุตรไว้อย่างชัดเจนว่า บิดาจะขอจดทะเบียน

³⁵ การสอบปากคำผู้ร้อง ในกรณีที่เด็กและมารดาไม่มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน

³⁶ มาตรา 6 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต"

³⁷ มาตรา 1554 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร เพราะเหตุว่าผู้ขอให้จดทะเบียนนั้นไม่ใช่บิดาก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการจดทะเบียนนั้น อนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน"

รับรองบุตรได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก³⁸เท่านั้น โดยทั้งเด็กและมารดาเด็กต้องมาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียนในการจดทะเบียนขอรับรองของบิดาด้วย เพื่อเป็นการยืนยันในความสมัครใจในการรับรองบุตรและเป็นการยอมรับอย่างชัดแจ้งว่าผู้มาขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนั้น เป็นบิดาของบุตรจริง ดังนั้น การให้ความยินยอมของมารดาและเด็กจึงเป็นสาระสำคัญในการยื่นขอจดทะเบียนรับรองบุตร เนื่องจากตามข้อเท็จจริงนั้น การที่เด็กเป็นบุตรของชายผู้มาขอจดทะเบียนรับรองบุตรหรือไม่เป็นเรื่องที่มารดาของเด็กย่อมรู้อยู่แก่ใจว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบิดาของเด็กหรือไม่ และมารดาย่อมคำนึงถึงประโยชน์แก่เด็กที่จะมีบิดา เพื่อจะมีสิทธิและหน้าที่เทียบเท่ากับบุตรที่ขอบด้วยกฎหมายคนอื่นๆ หากให้จดทะเบียนไปโดยปราศจากความยินยอมของทั้งเด็กและมารดานั้น บุคคลที่จะมาขอจดทะเบียนอาจเล็งเห็นถึงการได้ประโยชน์จากการเข้ามาเป็นบิดาของเด็กโดยอาจไม่ใช่บิดาที่แท้จริง ซึ่งอาจทำให้เด็กเสียประโยชน์และทำให้สภาวะทางครอบครัวเลวร้าย และตัวเด็กก็ย่อมต้องให้ความยินยอมด้วย เนื่องจากเด็กเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกรณีโดยตรง เพื่อป้องกันการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับเด็กและมารดา กฎหมายจึงต้องกำหนดให้ได้รับความยินยอมจากทั้งมารดาและเด็กด้วย โดยสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.3.1 แบบของการให้ความยินยอม

ตามกฎหมายได้กำหนดว่าเด็กและมารดาเด็กต้องมาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน ณ ที่ว่าการเขตหรืออำเภอ โดยมาในขณะที่ชายผู้เป็นบิดามายื่นคำร้องขอจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร โดยนายทะเบียนจะให้ทั้งเด็กและมารดาลงนามให้ความยินยอมหลังคำร้องขอจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรดังกล่าว ซึ่งการให้ความยินยอมดังกล่าวนี้เป็นกิจการที่ต้องทำการเองเฉพาะตัว ทั้งเด็กและมารดาไม่สามารถมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมาลงนามให้ความยินยอมแทนได้ โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยเรื่องนี้ไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1177/2540 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 วรรคหนึ่ง บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรขอบด้วยกฎหมายไว้ว่า บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรขอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก มิใช่เพียงเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านผู้ขอจดทะเบียนมิใช่บิดาเท่านั้นดังข้อความที่บัญญัติไว้เดิม แสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ประสงค์วางหลักเกณฑ์ไว้เข้มงวดกว่าเดิม

³⁸ มาตรา 1548 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ วรรคแรก บัญญัติว่า "บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรขอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก"

นอกจากนี้มาตรา 1548 ยังได้บัญญัติถึงทางแก้ไขในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กไม่อาจให้ความยินยอมไว้ว่าการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรจะกระทำได้อาจต้องมีคำพิพากษาของศาล และให้บิดามารดานำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียน ให้นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียนให้ อันเป็นข้อสนับสนุนให้เห็นชัดเจนว่าประสงค์ให้เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมเป็นการเฉพาะตัว ดังนั้นที่โจทก์ทั้งสามฎีกาอ้างว่า โจทก์ที่ 2 เป็นผู้มิอำนาจ ปกครองโจทก์ที่ 3 ซึ่งมีอายุประมาณ 5 เดือน โจทก์ที่ 2 จึงให้ความยินยอมแทนโจทก์ที่ 3 ได้นั้น จึงฟังไม่ขึ้น เพราะไม่มีกฎหมายบทใดบัญญัติให้โจทก์ที่ 2 ทำการแทนโจทก์ที่ 3 ในกรณีดังกล่าวได้

2.3.2 ความสามารถของมารดาในการให้ความยินยอมและคัดค้าน

หากว่าในขณะที่ชายมาขอขึ้นรับรองเด็กนั้นเป็นบุตร และในเวลานั้นมารดาของเด็กอาจจะอยู่ในสถานะของผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต ผู้เสมือนไร้ความสามารถ ผู้ไร้ความสามารถ หรืออยู่ภาวะที่ไม่สามารถรับรู้ความได้ เช่น ป่วยหนักอยู่ในห้องฉุกเฉิน ดังนี้จะเห็นว่า การให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตรเป็นการที่จะต้องทำเองเฉพาะตัว เพราะมารดาเป็นผู้รู้อยู่แก่ใจดีที่สุดว่าบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นบิดาของเด็กหรือไม่ เพื่อสวัสดิการและความผาสุกของบุตรของตนที่จะได้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นในกรณีที่มารดาของเด็กซึ่งในขณะนั้นยังเป็นผู้เยาว์ ก็ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของตนก่อน เนื่องจากผู้เยาว์สามารถทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองโดยเฉพาะตัว³⁹ หรือหากว่าในขณะนั้นมารดาเด็กเป็นบุคคลวิกลจริตแต่หากได้กระทำลงในระหว่างที่ยังมีสติสัมปชัญญะครบถ้วนในการให้การรับรองทุกประการแล้ว ก็สามารถให้ความยินยอมได้ หรือหากแม้ว่ามารดานั้นเป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถเนื่องจากความยินยอมดังกล่าวเป็นการเฉพาะตัวการให้ความยินยอมนั้นก็ไม่ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนเช่นกัน แต่หากว่ามารดานั้นเป็นบุคคลไร้ความสามารถ เนื่องจากบุคคลไร้ความสามารถย่อมไม่รู้ผิดชอบในการกระทำของตน จึงเป็นกรณีที่มารดาไม่อาจให้ความยินยอมได้ และในกรณีที่มารดาอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถรับรู้ความได้ เช่น ป่วยหนักอยู่ในห้องฉุกเฉิน การที่บิดาจะมาขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรจึงต้องร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้จดทะเบียนรับรองบุตร เนื่องจากเป็นการคุ้มครองสิทธิของมารดาในกรณีที่ในขณะนั้นไม่สามารถให้ความยินยอมได้

³⁹ มาตรา 23, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 29.

2.3.3 ความสามารถของเด็กในการให้ความยินยอมและคัดค้าน

ในกรณีที่เด็กยังเป็นทารกหรือไม่สามารถให้ความยินยอมได้ เนื่องจากความยินยอมดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัว ผู้ปกครองหรือผู้ใช้อำนาจปกครองของเด็กหรือมารดาก็ไม่อาจให้ความยินยอมแทนเด็กเองได้ ซึ่งในเรื่องนี้ศาลฎีกาได้วางหลักไว้ว่าแม้จะเป็นมารดาผู้ใช้อำนาจปกครองแทนเด็ก แต่เนื่องจากการให้ความยินยอมของเด็กเป็นการเฉพาะตัวดังนั้นจึงไม่สามารถกระทำการแทนกันได้⁴⁰

โดยกฎหมายได้กำหนดให้การรับจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรดังกล่าวต้องมีคำพิพากษาของศาล นายทะเบียนจึงจะรับจดทะเบียนให้ได้ หรือว่าหากในขณะนั้นเด็กเป็นบุคคลวิกลจริต บุคคลไร้ความสามารถกฎหมายก็กำหนดให้ต้องได้รับคำพิพากษาจากศาลก่อนเช่นกัน

ในกรณีนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดถึงอายุว่าเท่าใดจึงจะให้ความยินยอมได้หรือไม่ได้ ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2535 กระทรวงมหาดไทยได้วางระเบียบปฏิบัติโดยกำหนดว่าเจ้าหน้าที่จะต้องพิจารณาว่าเด็กอยู่ในวัยที่สามารถให้ความยินยอมได้หรือไม่ หากเด็กไม่สามารถให้ความยินยอมได้ บิดาต้องไปยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้มีการไต่สวนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรที่แท้จริงของชายที่ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนหรือไม่ หากจากพยานหลักฐานและพนักงานสืบเสาะและประกาศในหน้าหนังสือพิมพ์เจ็ดวันไม่มีผู้ใดคัดค้าน ศาลก็จะมีคำสั่งว่าเด็กเป็นบุตรของผู้ยื่นคำร้อง ผู้ยื่นคำร้องก็สามารถนำคำสั่งศาลไปขอจดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรต่อหน้านายทะเบียน

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1177/2540 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 วรรคหนึ่งบัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรขบด้วยกฎหมายไว้ว่า บิดาเด็กจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรขบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก มิใช่เพียงแต่เด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านว่า ผู้ขอจดทะเบียนมิใช่บิดาเท่านั้น ดังข้อความที่บัญญัติไว้เดิม แสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ประสงค์วางหลักเกณฑ์ไว้เข้มงวดกว่าเดิม นอกจากนี้ มาตรา 1548 ยังได้บัญญัติถึงทางแก้ไขในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กไม่อาจให้ความยินยอมไว้ว่าการขอจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรจะกระทำต่อเมื่อต้องมีคำพิพากษาของศาล และให้บิดานำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนให้นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียนให้ อันเป็นข้อสนับสนุนให้เห็นชัดเจนว่าประสงค์ให้เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมเป็นการเฉพาะตัว ดังนั้น ที่โจทก์ทั้งสามฎีกาอ้างว่า โจทก์ที่ 2 เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองโจทก์ที่ 3 ซึ่งมีอายุประมาณ 5 เดือน โจทก์ที่ 2 จึงให้ความยินยอมแทนโจทก์ที่ 3 ได้นั้น ฟังไม่ขึ้น เพราะไม่มีกฎหมายบทใดบัญญัติให้โจทก์ที่ 2 ทำการแทนโจทก์ที่ 3 ในกรณีดังกล่าวได้

ได้⁴¹ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานอาจจะส่งผลในทางปฏิบัติเนื่องจากเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เท่านั้นในการพิจารณาว่าเด็กอยู่ในวัยที่สามารถให้ความยินยอมได้หรือไม่ ในเรื่องดังกล่าวนี้จึงเห็นว่าควรจะมีการกำหนดอายุในการให้ความยินยอมไว้อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานซึ่งบางครั้งอาจไม่เป็นธรรม โดยเห็นควรมีการกำหนดอายุไว้ว่าหากเด็กอายุยังไม่เกิน 7 ปี บิดาต้องไปยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้มีการไต่สวนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรที่แท้จริงของชายที่ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนหรือไม่⁴²

2.3.4 กรณีที่เด็กและมารดาไม่มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน

ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กไม่มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน ไม่ว่าทั้งตัวเด็กและมารดาหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มา นายทะเบียนจะต้องมีหนังสือแจ้งการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรของชายผู้ยื่นขอเป็นบิดาไปยังทั้งมารดาและเด็ก⁴³ โดยนายทะเบียนจะสอบปากคำผู้ร้องขอให้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรถึงภูมิลำเนาของเด็กหรือมารดาผู้ไม่มาให้ความยินยอม⁴⁴ เพื่อ

⁴¹ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, มิถุนายน 2548) น. 327.

⁴²การกำหนดเด็กอายุไม่เกิน 7 ปี นั้น เทียบเคียงจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 ความว่า “เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ” เนื่องจาก เด็กอายุต่ำกว่า 7 ปีนั้นเมื่อได้เทียบเคียงตามหลักในกฎหมายอาญาแล้ว การกระทำของเด็กอายุต่ำกว่า 7 ปี ย่อมเป็นการกระทำไปโดยไม่รู้ดีเสีย ไม่รู้สภาพและสาระสำคัญในการกระทำซึ่งตามหลักในกฎหมายอาญาถือว่า การกระทำของเด็กอายุต่ำกว่า 7 ปีดังกล่าว ไม่มีการกระทำ จึงไม่เป็นความผิด ดังนั้นจึงควรใช้เทียบเคียงกับเรื่องการให้ความยินยอมของเด็กในเรื่องการรับรองบุตรด้วย

⁴³ มาตรา 1548 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กไม่ได้มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน ให้นายทะเบียนแจ้งการขอจดทะเบียนของบิดาไปยังเด็กและมารดาเด็ก ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านหรือไม่ให้ความยินยอมภายในหกสิบวันนับแต่การแจ้งนั้นถึงเด็กหรือมารดาเด็ก ให้สันนิษฐานว่าเด็กหรือมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กอยู่นอกประเทศไทยให้ขยายเวลานั้นเป็นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน”

⁴⁴ ข้อ 24(2) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

สอบถามว่าจะให้ความยินยอมในการจดทะเบียนนี้หรือไม่ หากเด็กและมารดาแสดงความยินยอมไม่ว่าจะเป็นหนังสือ หรือมาแจ้งด้วยตนเองนายทะเบียนจึงจะสามารถรับจดทะเบียนให้ได้⁴⁵

นายทะเบียนมีหน้าที่ต้องแจ้งความการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไปยังเด็กและมารดาเด็ก แต่ถ้าไม่ทราบที่อยู่ของบุคคลทั้งสองนายทะเบียนจะต้องแจ้งความการขอจดทะเบียนโดยการปิดประกาศหรือแจ้งความทางหนังสือพิมพ์หรือโดยวิธีการใด ๆ จะอ้างการไม่ทราบที่อยู่ของเด็กและมารดาเด็ก เพื่อปฏิเสธการจดทะเบียนรับรองบุตรไม่ได้⁴⁶ ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 2054/2524 การวางระเบียบให้เด็กและมารดาเด็กมาให้ความยินยอมด้วย เป็นระเบียบภายในเพื่อความสะดวกของเจ้าหน้าที่เท่านั้น เมื่อโจทก์ขอจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรและแจ้งว่าไม่ทราบที่อยู่ของมารดาเด็ก จำเลยซึ่งเป็นนายทะเบียนท้องถิ่นก็อาจแจ้งความการขอจดทะเบียนให้ทราบโดยปิดประกาศ หรือแจ้งความทางหนังสือพิมพ์โดยให้โจทก์เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายได้ จำเลยต้องรับคำร้องของโจทก์ไว้ดำเนินการต่อไป

ดังนั้นจากแนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นายทะเบียนมีหน้าที่ต้องแจ้งความการขอจดทะเบียนรับรองบุตรให้เด็กและมารดาทราบ เพื่อจะได้ทราบความประสงค์ของบุคคลทั้งสองว่าจะยินยอมหรือคัดค้านการขอจดทะเบียนนี้ นายทะเบียนจะไม่ยอมรับคำร้องโดยอ้างว่าไม่ทราบที่อยู่ของเด็กและมารดาเด็กไม่ได้⁴⁷

2.3.5 กรณีที่เด็กหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความยินยอม

หากว่ามารดาหรือเด็กฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาให้ความยินยอมหรือไม่ให้ความยินยอมเป็นหนังสือตอบกลับมา หรือมารดาหรือเด็กนั้นได้หายตัวไปไม่สามารถติดต่อได้ กฎหมายได้กำหนดให้การไม่มาให้ความยินยอมของมารดาและเด็กดังกล่าวเป็นการไม่ให้ความยินยอมในการขอจดทะเบียนของชายผู้มาขอจดทะเบียนรับรองบุตร ดังนี้ นายทะเบียนก็ไม่อาจจดทะเบียนรับรองบุตรให้ได้ นายทะเบียนต้องแจ้งให้ชายผู้มาขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรทราบ⁴⁸ โดยหาก

⁴⁵ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 8, น. 45.

⁴⁶ เพิ่งอ้าง.

⁴⁷ เพิ่งอ้าง, น. 46.

⁴⁸ มาตรา 1548 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ วรรคสาม บัญญัติว่า "ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดาหรือไม่ให้ความยินยอม หรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล"

ชายนั่นต้องการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรต่อไป ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาให้จดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตร

ในการคัดค้านหรือไม่ให้ความยินยอมของเด็กหรือมารดาเด็ก แม้เป็นการกระทำของบุคคลเพียงฝ่ายเดียว นายทะเบียนก็จะรับจดทะเบียนให้ไม่ได้ ต้องแจ้งให้ชายผู้ขอจดทะเบียนทราบเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลให้มีคำพิพากษาให้จดทะเบียนเป็นบุตรต่อไป⁴⁹

2.3.6 ระยะเวลาในการให้ความยินยอมหรือคัดค้าน

กฎหมายได้กำหนดให้ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านหรือไม่ให้ความยินยอมภายในหกสิบวันนับแต่การแจ้งนั้นถึงเด็กหรือมารดาเด็ก ให้สันนิษฐานว่าเด็กหรือมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กอยู่นอกประเทศไทยให้ขยายระยะเวลานั้นเป็นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

โดยในการดังกล่าวนี้เป็นไปตามหลักในเรื่องการก่อให้เกิดสัญญาโดยบุคคลซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทาง⁵⁰ เมื่อการแจ้งความนั้นไปถึงเด็กหรือมารดาเด็กแล้ว ไม่ว่าเด็กหรือมารดาจะรับรู้ข้อความนั้นหรือไม่ไม่สำคัญ⁵¹ ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้ระยะเวลามารดาและเด็กในการพิจารณาให้ความยินยอม หรือจะคัดค้านการขอจดทะเบียนรับรองบุตร โดยกำหนดให้หกสิบวัน หากเด็กหรือมารดาอยู่ในราชอาณาจักร หรือหนึ่งร้อยแปดสิบวันหากเด็กหรือมารดาอยู่นอกประเทศไทย

ถ้าหากเด็กหรือมารดาเด็กไม่แสดงการคัดค้านหรือให้ความยินยอมภายในเวลาดังกล่าวแล้วกฎหมายสันนิษฐานว่าเด็กหรือมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม เป็นการสันนิษฐานในทางปฏิเสธ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่เด็กและมารดาเด็ก ซึ่งหากยอมให้จดทะเบียนโดยไม่ได้รับความยินยอมของมารดาและเด็กแล้ว บุคคลผู้มาขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรอาจมิใช่บิดาที่แท้จริงของเด็กก็ได้ แต่มาขอจดทะเบียน เพราะต้องการผลประโยชน์จากทรัพย์สินของเด็ก เนื่องจากเด็กอาจเป็นผู้มีทรัพย์สินมาก ฉะนั้นแทนที่การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรจะเป็นคุณแก่เด็ก กลับอาจทำให้เด็กตกอยู่ในภาวะเลวร้ายลงไปกว่าเดิม ซึ่งในเรื่องนี้ตามหลักกฎหมายเดิมนั้น ใช้หลักการที่ต่างกันคือ ภายในระยะเวลาที่กำหนด หากเด็กหรือมารดาไม่ให้การคัดค้าน ถือว่าไม่มีการคัดค้าน

⁴⁹ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 47.

⁵⁰ มาตรา 361 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ วรรคแรก บัญญัติว่า “อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้นย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ”

⁵¹ รัชฎา เมธาวิกุล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 34, น. 290.

ผู้ร้องขอจดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรสามารถจดทะเบียนได้เลย โดยถือว่าการไม่คัดค้านเป็นการให้ความยินยอมด้วยเหตุผลที่ว่า การที่บุคคลหนึ่งสมัครใจที่จะรับผิดชอบต่อเลือดเนื้อเชื้อไขของตนตามกฎหมาย ย่อมเป็นประโยชน์แก่เด็กฝ่ายเดียว เป็นความผาสุกทางจิตและเป็นประโยชน์ทางทรัพย์สินแก่เด็ก สำหรับเด็กแล้วจะมีอะไรสำคัญไปกว่าการได้มีฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาเหมือนเด็กอื่นทั่วไป เมื่อเป็นดังนี้ รัฐจึงควรสนับสนุนการมีฐานะดังกล่าวทุกวิถีทาง แม้ต่อมาจะปรากฏว่าผู้จดทะเบียนบิดาที่แท้จริงผู้มีส่วนได้เสียก็ยังสามารถขอเพิกถอนการจดทะเบียนนั้นได้⁵²

2.4 การคัดค้านการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรของมารดาและเด็ก

กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่า ผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดา การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล และบุคคลที่จะสามารถคัดค้านการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนั้นกฎหมายได้กำหนดไว้เพียง 2 คน คือ มารดา และ ตัวเด็กเองเท่านั้น บุคคลอื่น ๆ แม้จะเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง เช่น บิดาที่แท้จริงของเด็กก็ไม่มีสิทธิที่จะคัดค้านได้⁵³ และเหตุผลในการคัดค้านนั้นกฎหมายได้กำหนดไว้เพียงประการเดียวคือ ผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเด็กเท่านั้น มารดาและเด็กจะไม่สามารถอ้างได้ว่า บิดาเป็นผู้มีความประพฤติส่วนตัวไม่ดี มีฐานะไม่ดีหรือไม่เคยอุปการะเลี้ยงดูหรือให้ความสนใจเด็กเลย หรือแม้แต่อ้างว่าบิดานั้นต้องการทรัพย์สินของเด็กดังนี้ ก็ไม่สามารถอ้างได้ คงจะอ้างได้เพียงแค่ว่าบุคคลนั้นไม่ได้เป็นบิดาผู้มีความสัมพันธ์ทางสาโลหิตกับบุตรเท่านั้น

ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ศาลฎีกาได้วางหลักไว้อย่างชัดเจน ตามฎีกาที่ 820/ 2501 “การที่หญิงจำเลยรับว่าบุตรของตนเกิดจากชายผู้เป็นโจทก์ โดยโจทก์จำเลยได้เสียกัน แต่มิได้จดทะเบียนสมรส เพียงเท่านั้นยังไม่เป็นเหตุพอที่จะชี้ขาดให้จดทะเบียนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของโจทก์ทีเดียว ในเมื่อฝ่ายจำเลยยังคัดค้านอยู่ จึงจำต้องพิจารณาต่อไปว่ามีเหตุผลอย่างใด ที่จะให้ศาลมีคำพิพากษาให้จดทะเบียนตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1527”

โดยเรื่องนี้ศาสตราจารย์จิตติ ติงศกัทธิย์ มีความเห็นไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ว่า

“...เมื่อบิดาจดทะเบียนก็เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายขึ้นทันที กรณีที่ศาลจะต้องพิพากษาจึงมีแต่กรณีที่มาตรา 1527 บัญญัติไว้ คือ เมื่อเด็กหรือมารดาคัดค้านว่าไม่ใช่บิดาเท่านั้น

⁵² ไพโรจน์ กัมพูสิริ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 41, น. 322.

⁵³ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 50.

ข้อคัดค้านอย่างอื่นไม่ใช่เหตุผลที่จะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียน เพราะไม่ใช่ข้อเท็จจริงว่าเป็นบิดาหรือไม่เป็นบิดา เมื่อเป็นบิดากับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วผลตามกฎหมายก็มีตามมา บิดาหรือบุตรจะดีเหมาะสมกันหรือไม่ อยู่นอกเรื่องไม่มีใครเลือกได้ ถ้าไม่ดีก็มีทางแก้เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายเห็นสมควรตามที่บัญญัติขึ้นไว้ เช่น การถอนอำนาจปกครองตลอดจนการ ตัดมรดก เป็นต้น การที่จะไต่สวนต่อไปนั้นยังคงมองไม่เห็นว่ามีเหตุผลอย่างใดที่จะไม่ยอมให้จดทะเบียนในเมื่อมารดาได้รับอยู่แล้วว่าใครเป็นบิดาของเด็กจริง จะมีอยู่ก็แต่เมื่อปรากฏขึ้นว่าที่ มารดาเรียกว่าเป็นบุตรนั้นไม่จริงเท่านั้นที่จะทำให้กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 1527 อันจะจดทะเบียน ได้”⁵⁴

การคัดค้านนั้น หากเป็นการคัดค้านแม้เพียงเด็กหรือมารดาเด็กคนใดคนหนึ่งก็ดี นายทะเบียนไม่สามารถรับจดทะเบียนให้ได้หากชายผู้มาขอจดทะเบียนเป็นบิดาเด็กมีความประสงค์ ขอรับเด็กเป็นบุตรอยู่อีก ดังนี้ ชายผู้ขอจดทะเบียนต้องยื่นคำร้องต่อศาลและขอให้ศาลพิพากษาให้ จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเท่านั้น

ทั้งนี้ ในการคัดค้านการขอจดทะเบียนรับรองเด็ก เนื่องจากตามกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ ว่ามีวิธีการอย่างไร และตามระเบียบวิธีปฏิบัตินั้นนายทะเบียนจะให้เพียงกรณีเด็กและมารดา ยินยอมจึงลงลายมือชื่อในใบทะเบียนรับรองบุตรเท่านั้น⁵⁵ และในกรณีที่เด็กหรือมารดาไม่มาแสดง ตนหากยินยอมต้องส่งความยินยอมเป็นหนังสือมายังนายทะเบียน⁵⁶ ทั้งนี้ไม่กำหนดถึงการคัดค้าน ว่าต้องได้รับการคัดค้านเป็นหนังสือด้วย ดังนั้นในการคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดาดังกล่าว มารดาเด็กหรือเด็กอาจเข้าคัดค้านด้วยวาจาหรือแจ้งเป็นหนังสือให้แก่นายทะเบียนก็ได้ โดย ระยะเวลาคัดค้านนั้นเด็กหรือมารดาเด็กจะต้องกระทำภายใน 60 วัน นับแต่วันแจ้งความของนาย ทะเบียนถึงเด็กหรือมารดาเด็ก และให้ขยายระยะเวลาออกไปถึง 180 วันในกรณีที่เด็กหรือมารดา อยู่นอกประเทศ

ดังนั้นหากมีการขอคัดค้านการจดทะเบียนรับรองบุตรภายในระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนด การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล โดยศาลจะดำเนินการพิจารณา หลักฐานของชายผู้ร้องขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร และพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรของผู้ร้องขอจริง

⁵⁴ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 8, น. 50.

⁵⁵ ข้อ 23(3) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

⁵⁶ ข้อ 24(3) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541.

หรือไม่ มิใช่พิจารณาว่า ควรจดทะเบียนหรือไม่ควรจดทะเบียน⁵⁷ ทั้งนี้ เมื่อศาลพิพากษาให้บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ และบิดาได้นำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อหน้านายทะเบียน ให้นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียนให้⁵⁸

2.5 การคัดค้านในเรื่องการใช้อำนาจปกครองของมารดาและเด็ก

ตามกฎหมายได้กำหนดว่าเด็กที่เกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชายให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น⁵⁹ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เด็กที่เกิดนอกสมรสนั้นจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาเพียงคนเดียว มารดาจึงเป็นผู้เดียวที่ใช้อำนาจปกครองบุตรของตนได้ แต่หากเมื่อบิดาได้เข้ามาจดทะเบียนรับรองบุตรแล้ว บุตรนั้นก็จะเปลี่ยนสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาด้วย ทั้งนี้บุตรจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดานับแต่วันจดทะเบียน⁶⁰

ซึ่งการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาด้วยนั้น ส่งผลให้บิดามีอำนาจปกครองบุตรร่วมกับมารดาเด็กตามมาตรา 1566 วรรคแรก แต่ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของทั้งเด็กและมารดาเด็ก แต่หากมีบิดาที่แท้จริงมาขอรับรองบุตรในภายหลังแต่ชายนั้นมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมในการใช้อำนาจปกครองบุตร หรืออาจจะเล็งเห็นได้ว่าหากให้บิดาใช้อำนาจปกครองบุตรดังกล่าวจะเป็นที่เสียหายแก่เด็กได้ กฎหมายก็ได้กำหนดให้เด็กหรือมารดาเด็กมีสิทธิคัดค้านการใช้อำนาจของบิดาได้ โดยสามารถกระทำการคัดค้านได้ดังนี้

เมื่อเด็กหรือมารดาเด็กได้รับแจ้งจากนายทะเบียนถึงเรื่องการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแล้ว แม้ว่าเด็กหรือมารดาจะคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดาหรือไม่ เด็กและมารดาอาจแจ้งให้นายทะเบียนจดบันทึกไว้ได้ว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรบางส่วนหรือทั้งหมด ทั้งนี้การแจ้งว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร

⁵⁷ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 41, น. 327.

⁵⁸ มาตรา 1548, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 47.

⁵⁹ มาตรา 1546, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 1.

⁶⁰ มาตรา 1557 (2) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1547 มีผล

(2) นับแต่วันจดทะเบียน ในกรณีที่บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร"

บางส่วนหรือทั้งหมดดังกล่าว เด็กหรือมารดาต้องกระทำภายในกำหนดเวลาไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่แจ้งการขอจดทะเบียนถึงเด็กหรือมารดาเด็ก⁶¹

ผลของการแจ้งว่าผู้จดทะเบียนไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรบางส่วนหรือทั้งหมดดังกล่าว แม้ว่าภายหลังชายผู้นั้นจะได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของตนแล้ว เขาอาจมีสิทธิใช้อำนาจปกครองเพียงบางส่วน หรือไม่มีอำนาจปกครองเลย เป็นไปตามที่เด็กหรือมารดาเด็กแจ้งว่าบิดาไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองนั้น จนกว่าศาลจะพิพากษาให้บิดาของเด็กใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดได้

ทั้งนี้ เด็กหรือมารดาเด็กจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 90 วัน นับแต่วันแจ้งว่าผู้จดทะเบียนไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรบางส่วนหรือทั้งหมดต่อนายทะเบียน เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาว่าบิดาผู้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ถ้าหากเด็กหรือมารดาไม่ได้ร้องขอต่อศาลให้พิพากษาว่าผู้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดภายในระยะเวลา 90 วันดังกล่าวนับแต่วันที่ได้แจ้งต่อนายทะเบียนว่าบิดาไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรทั้งหมดหรือบางส่วนแล้ว บิดาผู้จดทะเบียนเป็นบุตรก็สามารถใช้อำนาจปกครองบุตรนั้นได้ตามที่กฎหมายกำหนด⁶² ซึ่งการแจ้งต่อนายทะเบียนให้บันทึกว่าผู้จดทะเบียนไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดนี้

⁶¹ มาตรา 1549 วรรคแรก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “เมื่อนายทะเบียนได้แจ้งการขอจดทะเบียนขอรับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายไปยังเด็กและมารดาเด็กตามมาตรา 1548 แล้ว ไม่ว่าเด็กหรือมารดาเด็กจะคัดค้านการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1548 หรือไม่ ภายในกำหนดเวลาไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันแจ้งการขอจดทะเบียนถึงเด็กหรือมารดาเด็ก เด็กหรือมารดาเด็กอาจแจ้งให้นายทะเบียนจดบันทึกไว้ได้ว่าผู้จดทะเบียนไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด”

⁶² มาตรา 1549 วรรคสอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “เมื่อได้มีคำแจ้งของเด็กหรือมารดาเด็กดังกล่าวในวรรคหนึ่งแล้ว แม้จะได้มีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1548 บิดาของเด็กก็ยังใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดตามที่เด็กหรือมารดาเด็กแจ้งว่าบิดาไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองนั้นไม่ได้ จนกว่าศาลจะพิพากษาให้บิดาของเด็กใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด หรือกำหนดเวลาเก้าสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือมารดาเด็กแจ้งต่อนายทะเบียนว่าผู้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดนั้นได้ล่วงพ้นไปโดยเด็กหรือมารดาเด็กมิได้ร้องขอต่อศาลให้พิพากษาว่าผู้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไม่เป็นผู้สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด”

ก่อให้เกิดสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้พิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่สมควรใช้อำนาจปกครอง หากเด็กหรือมารดาเด็กมิได้แจ้งให้นายทะเบียนบันทึกไว้เช่นนั้นแล้วสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้มีคำพิพากษาดังกล่าวย่อมหมดสิ้นไป⁶³

ในคดีที่ศาลพิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ศาลจะพิพากษาในคดีเดียวกันนั้นให้ผู้ใดเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือเป็นผู้ปกครองเพื่อการปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้⁶⁴ ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลใช้ดุลยพินิจของศาลโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ⁶⁵

ในกรณีที่บิดาผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร แต่เด็กหรือมารดาของเด็กคัดค้านว่าผู้ซึ่งขอจดทะเบียนเป็นบุตรไม่ใช่บิดาของเด็ก บิดาของผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรจะต้องฟ้องมารดาหรือเด็กผู้คัดค้านนั้นเป็นจำเลย เพื่อขอให้ศาลพิพากษาว่าตนเป็นบิดาของเด็ก ซึ่งในการนี้

⁶³ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 54.

⁶⁴ มาตรา 1549 วรรคสาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลพิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ศาลจะพิพากษาในคดีเดียวกันนั้นให้ผู้ใดเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือเป็นผู้ปกครองเพื่อการปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้”

⁶⁵ คำพิพากษาฎีกาเลขที่ 3688/2543 โจทก์และจำเลยที่ 1 มีภูมิลำเนาคนละแห่ง อาจจะมีปัญหาในเรื่องที่จะให้จำเลยที่ 2 พักอาศัยอยู่กับโจทก์และจำเลยที่ 1 ร่วมกัน ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์มีฐานะความรักใคร่และดูแลเอาใจใส่จำเลยที่ 2 อย่างดี เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ของจำเลยที่ 2 ที่จะได้รับการดูแลและให้การศึกษาที่เหมาะสม สมควรกำหนดให้จำเลยที่ 2 ผู้เยาว์อยู่ในความปกครองของโจทก์ผู้เป็นบิดาในระหว่างเปิดภาคการศึกษาประจำปีแต่ละภาค การศึกษา โดยให้สิทธิแก่จำเลยที่ 1 ที่จะรับเอาตัวจำเลยที่ 2 ไปดูแลหลังจากปิดภาคการศึกษาแต่ละภาค นับตั้งแต่มีคำพิพากษาเป็นต้นไปจนกว่าจำเลยที่ 2 จะบรรลุนิติภาวะ

คำพิพากษาฎีกาเลขที่ 965/2499 ตามธรรมดามารดาผู้ให้กำเนิดบุตรย่อมจะมีความรักในบุตรของตนยิ่งกว่าผู้อื่น หากจะให้เด็กชาย ป. อยู่กับบิดา บิดาก็ต้องเอาไปให้นุ ยา หรือป้าเลี้ยงดู ซึ่งอย่างไรก็ไม่อบอุ่นเท่ากับอยู่กับมารดาเอง ทั้งฐานะของบิดามารดาก็ไม่ผิดอะไรกัน เมื่อคำนึงถึงความเหมาะสมจะมีแก่บุตรทั้งในปัจจุบันและอนาคตประกอบด้วยแล้วสมควรให้บุตรอยู่ในอำนาจปกครองของโจทก์ซึ่งเป็นมารดาจะเหมาะสมมากกว่าจำเลยผู้เป็นบิดาที่มาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร

เด็กหรือมารดาของเด็กจะขอให้ศาลพิพากษาในคดีเดียวกันนี้ก็ได้ว่า ผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแม้จะเป็นบิดาของเด็ก แต่ก็เป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด⁶⁶

ทั้งนี้ในการพิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ศาลจะต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาโดยคำนึงถึงความสุขและประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญว่า ผู้ใดสมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือเป็นผู้ปกครอง⁶⁷

2.6 บิดาขอให้ศาลตั้งตนเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง

ก่อนที่จะได้มีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร เด็กนั้นอาจไม่มีมารดา หรือหากมีมารดาอยู่แต่มารดาถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดและศาลได้ตั้งผู้อื่นเป็นผู้ปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดไว้แทนมารดา เมื่อบิดามาขอจดทะเบียนรับรองบุตรแล้วอาจมีการร้องขอให้ถอนความเป็นผู้ปกครองนั้นได้⁶⁸ เพราะหากบิดาไม่ร้องขอต่อศาล อาจเกิดปัญหาในการใช้อำนาจปกครองบุตรเนื่องจากบิดาจะเข้ามาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรเช่นเดียวกันตามมาตรา 1566 วรรคสอง และเมื่อเด็กมีผู้ปกครองอยู่ก่อนแล้ว การมีอำนาจปกครองร่วมกันของผู้ปกครองและ

⁶⁶มาตรา 1551 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการคัดค้านว่าผู้ซึ่งขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรมิใช่บิดาของเด็ก เมื่อผู้ซึ่งขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนำคดีไปสู่ศาลขอให้ศาลพิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นบิดาของเด็ก เด็กหรือมารดาเด็กจะขอให้ศาลพิพากษาในคดีเดียวกันนี้ก็ได้ว่า ผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแม้จะเป็นบิดาของเด็ก ก็เป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ในกรณีเช่นว่านี้ในนำความในวรรคสามของมาตรา 1549 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

⁶⁷สมรักษ์ พรหมมา, ประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ, กฎหมายครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2545), น. 283.

⁶⁸มาตรา 1552 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กไม่มีมารดาหรือมารดาถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดและศาลได้ตั้งผู้อื่นเป็นผู้ปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดไว้ก่อนจะมีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร บิดาซึ่งจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรขอด้วยกฎหมายแล้วจะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งถอนความเป็นผู้ปกครองบางส่วน หรือทั้งหมดของผู้ปกครองและให้บิดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองก็ได้ ถ้าศาลเห็นว่าบิดาอาจใช้อำนาจปกครองเพื่อความสุขและประโยชน์ของเด็กได้ดียิ่งกว่าผู้ปกครอง ศาลจะมีคำสั่งถอนความเป็นผู้ปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดของผู้ปกครองและให้บิดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองก็ได้”

บิดาเด็ก อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งอันเป็นผลเสียแก่เด็กได้ กฎหมายจึงบัญญัติให้สิทธิบิดา ดังกล่าว และเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าบิดาอาจใช้อำนาจปกครองเพื่อความผาสุกและ ประโยชน์ของเด็กได้ดียิ่งกว่าผู้ปกครองที่ตั้งไว้ ศาลอาจมีคำสั่งถอนความเป็นผู้ปกครองบางส่วน หรือทั้งหมดของผู้ปกครองและให้บิดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้⁶⁹ หรือหาก ศาลพิเคราะห์ถึงความผาสุกและประโยชน์ของเด็กว่าเด็กอยู่กับผู้ปกครองเดิมนั้นเป็นประโยชน์ และเหมาะสมยิ่งกว่า ศาลอาจกำหนดให้ผู้ปกครองเดิมเป็นผู้ปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้ เช่นกัน⁷⁰

สำหรับกรณีที่มีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไว้แล้วก่อนที่บิดาจะขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนั้น เนื่องจากเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบ ด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1598/28 การที่บิดามาจดทะเบียน รับเด็กเป็นบุตรของตนในภายหลังไม่ทำให้การรับบุตรบุญธรรมที่มีอยู่แล้วต้องสิ้นสุดลง และไม่ทำ ให้บิดาดังกล่าวมีอำนาจปกครองเหนือบุตรที่เป็นบุตรบุญธรรมแต่อย่างใด ผู้รับบุตรบุญธรรมยังคง มีอำนาจปกครองเหนือบุตรบุญธรรมต่อไปตามเดิม บิดาผู้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไม่มีอำนาจที่ จะมาร้องขอต่อศาลให้ถอนอำนาจปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ โดยพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2533 มาตรา 35 ได้ยกเลิกสิทธิของ บิดาเช่นว่านี้ไปแล้ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการชักจูงให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรับเด็กกำพร้าที่ถูกทอดทิ้งมาเป็นบุตรบุญธรรม เพราะผู้รับบุตรบุญธรรมมีความแน่ใจอยู่ ตลอดเวลาว่าบิดาที่แท้จริงแม้จะมาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรของตนในภายหลังก็จะมาเอาเด็ก

⁶⁹ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 56.

⁷⁰ คำพิพากษาฎีกาเลขที่ 6148/2539 ผู้ร้องร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องจดทะเบียนเด็กหญิง ร. เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย โดยเด็กหญิง ร. เป็นบุตรผู้เยาว์อายุ 11 เดือนของผู้ร้องกับ นาง จ. ซึ่งถึงแก่ความตายไปแล้ว แต่ผู้ร้องมีบุตรและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว และเด็กหญิง ร. อยู่ในความดูแลของผู้คัดค้านซึ่งเป็นยายตลอดมา ผู้ร้องเพียงแต่ไปเยี่ยมเป็นครั้งคราวเท่านั้น ผู้คัดค้านมีความห่วงใยดูแลเด็กหญิง ร. เสมือนครอบครัวเดียวกัน มีความผูกพันใกล้ชิดมากกว่าผู้ร้อง และด้วยความผูกพันทางสายโลหิตระหว่างผู้คัดค้านกับเด็กหญิง ร. ซึ่งเป็นยายกับหลานย่อมให้ความอบอุ่นเป็นประโยชน์แก่เด็กหญิง ร. มากกว่าที่ผู้ร้องจะหาผู้อื่นมาดูแล ผู้คัดค้านจึงเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองของเด็กหญิง ร. มากกว่าที่จะให้ผู้ร้องเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง

ไปจากความปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ได้ ทำให้เด็กที่ถูกทอดทิ้งได้มีโอกาสที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ได้มีครอบครัว มีบิดามารดาบุญธรรมเพื่อดูแลต่อไปได้มากยิ่งขึ้น⁷¹

2.7 ระยะเวลาเริ่มต้นของการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายที่บิดารับรองเด็กเป็นบุตร

เมื่อบิดาได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแล้ว เด็กนั้นก็จะมีสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดานับแต่วันจดทะเบียน⁷² จะเห็นได้ว่าการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายโดยบิดาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร มีผลนับแต่วันที่จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร รวมถึงในกรณีที่หากเด็กหรือมารดาคัดค้านการขอจดทะเบียนรับรองบุตร หรือเด็กหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายคัดค้านในการจดทะเบียนหรือไม่ให้ความยินยอมในการจดทะเบียนหรือไม่สามารถให้ความยินยอมได้ แล้วบิดาต้องการจะรับรองบุตรโดยเสนอดีต่อศาลให้พิพากษาว่าเด็กเป็นบุตร หากศาลได้พิพากษาให้เด็กเป็นบุตรของบิดา ความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายเริ่มนับแต่เวลาที่นำเอาคำพิพากษาดังกล่าวไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียน

2.8 การเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร

เมื่อบิดาได้จดทะเบียนรับรองบุตร ส่งผลให้เด็กกลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของตน เปลี่ยนสถานะจากบุตรนอกสมรสเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา ซึ่งก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุตรและบิดาต่อกัน เนื่องจากการรับรองบุตรส่งผลให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่อกันดังนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ขอรับรองเด็กเป็นบุตรนั้นต้องเป็นบิดาที่แท้จริงของเด็กเท่านั้น เคยมีคำพิพากษากฎาเลขที่ 46/2501 ตัดสินว่า การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรจะต้องกระทำโดยบุคคลที่เป็นบิดาเด็ก ถ้ามิใช่บิดาแล้วการจดทะเบียนว่าเป็นบุตรนั้นไม่ทำให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ความข้อนี้อาจยกขึ้นต่อสู้ในคดีมรดกได้โดยไม่ต้องฟ้องขอเพิกถอนการจดทะเบียนรับ

⁷¹ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 21, น. 564.

⁷² มาตรา 1557, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 59.

เด็กเป็นบุตร⁷³

หากว่าไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเด็กแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรได้ แต่ทั้งนี้ต้องเพราะเหตุว่าผู้จดทะเบียนดังกล่าวมิใช่บิดาที่แท้จริงเท่านั้น ดังคำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2414/2519

คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2414/2519 บิดาของเด็กเท่านั้นที่จะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 เมื่อจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรแล้วก็จะถอนมิได้ตามมาตรา 1559 และเมื่อมีการจดทะเบียนดังกล่าวแล้ว จะฟ้องขอให้ถอนการจดทะเบียนได้ก็ด้วยเหตุที่ว่า ผู้จดทะเบียนมิใช่บิดาตามมาตรา 1554 เท่านั้น

⁷³โดยท้ายคำพิพากษาศาลฎีกานี้ บรรณาธิการได้บันทึกไว้ตอนหนึ่งว่า “สำหรับการจดทะเบียนรับรองบุตรนั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าจะต้องได้รับความยินยอมของมารดา และของเด็ก ถ้าคัดค้านก็ต้องมีคำพิพากษาของศาล ถ้าศาลพิพากษาอย่างใดก็ต้องมีผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ถ้าคนอื่นคัดค้านก็ต้องฟ้องให้ถอนการจดทะเบียน เหตุที่จะอ้างเพื่อให้ถอนการจดทะเบียนก็เฉพาะแต่ว่าผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดานั้น และต้องฟ้องภายในอายุความ ถ้าเกินอายุความไปแล้วก็ไม่มีทางถอนทะเบียน การจดทะเบียนย่อมมีผลให้เด็กเป็นบุตรของบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้ายังเถียงได้อีกว่า ผู้จดทะเบียนมิใช่บิดา การบัญญัติกฎหมายให้จดทะเบียนและให้ถอนทะเบียนได้แต่ในอายุความก็ไม่ได้มีความหมายอันใด แม้จะเถียงว่าผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดา ก็ต้องเถียงเสียแต่ในอายุความตามวิถีทางที่กฎหมายบัญญัติไว้ ถ้าทั้งจนพ้นอายุความจะฟ้องให้เพิกถอนทะเบียนก็ไม่ได้แล้ว หากมีคดีกันภายหลังยังจะอ้างขึ้นได้ว่าทะเบียนที่จดไว้ไม่ถูกต้อง เพราะผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดานั้น จะเป็นไปได้อย่างไร ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า กฎหมายบัญญัติเช่นนี้ก็เพื่อเป็นหลัก ให้ถือว่าอย่างไรเป็นบุตร เพราะไม่มีใครจะยืนยันได้จริงตามธรรมดาโลกว่า เด็กปฏิสนธิจากชายใดเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นพิสูจน์ไม่ได้ จึงต้องวางบทบัญญัติไว้ทำนองเดียวกันกับบุตรเกิดในสมรสก็สันนิษฐานว่าเป็นบุตรของสามี ความจริงอาจจะไม่ใช่ก็ได้ ใครจะปฏิเสธก็ต้องทำตามที่กฎหมายกำหนด พ้นจากนั้นไปแล้วจะมาเถียงว่าไม่ใช่บุตรย่อมทำไม่ได้”

ซึ่งข้าพเจ้าเห็นด้วยกับบันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกานี้ เพราะเป็นเรื่องการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร ซึ่งเป็นแบบที่กำหนดโดยกฎหมาย หากผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนดังกล่าว ก็ต้องทำภายในอายุความด้วย หากปล่อยให้ล่วงเลยไปจนพ้นอายุความ เด็กย่อมจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายนั้นอย่างไม่มีทางแก้ไขใด ๆ ทั้งสิ้น

2.8.1 วิธีการเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร

การเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรนั้น ผู้มีส่วนได้เสียจะต้องร้องขอเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรต่อศาล จะยื่นคำขอเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรต่อนายทะเบียนไม่ได้ต้องยื่นคำฟ้องไปยังศาล โดยทำเป็นคำฟ้อง และฟ้องชายผู้รับเด็กเป็นบุตรนั้นเป็นจำเลย โดยมีเหตุโต้แย้งสิทธิเพียงประการเดียวเท่านั้นว่าบิดาไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเด็ก โดยศาลเท่านั้นจะเป็นผู้ที่จะใช้พิจารณาว่าชายดังกล่าวเป็นบิดาของเด็กจริงหรือไม่

2.8.2 บุคคลที่จะมีสิทธิขอเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร

ผู้มีส่วนได้เสียในการฟ้องขอเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1554 ได้แก่ มารดาของเด็ก ตัวเด็กเอง รวมถึงบิดาอันแท้จริงของเด็ก และ ผู้จดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกร่วมกับเด็ก ผู้ที่จะเสียสิทธิรับมรดกเนื่องจากผลของความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของเด็กเพราะการจดทะเบียนรับรองด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าตัวเด็กและมารดาเด็กเองนั้นเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการขอรับรองบุตรนี้ เนื่องจากผลของการรับรองบุตรดังกล่าว ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างบิดาผู้จดทะเบียนและเด็กขึ้น และในส่วนของมารดาเด็กการจดทะเบียนรับรองบุตร ซึ่งก่อนการจดทะเบียนนั้น อำนาจปกครองบุตรเป็นของมารดาแต่เพียงผู้เดียว แต่เมื่อได้รับรองบุตรแล้ว บิดาย่อมสามารถใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกับมารดาได้ และในเรื่องของมรดก หากว่าได้จดทะเบียนรับรองบุตรแล้ว ชายผู้นั้นย่อมเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็ก มีสิทธิที่จะได้รับมรดกเป็นลำดับสองหากบุตรได้ตายลง⁷⁴ มารดา

⁷⁴ มาตรา 1629 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้

- (1) ผู้สืบสันดาน
- (2) บิดามารดา
- (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียว
- (4) พี่น้องร่วมบิดา หรือมารดาเดียวกัน
- (5) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (6) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635"

และเด็กจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการเข้ารับรองบุตร สามารถขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรได้ โดยเหตุที่ว่า ผู้ขอให้จดทะเบียนนั้นมิใช่บิดา

บิดาอันแท้จริงของเด็ก ก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียในการจดทะเบียนรับรองบุตรเช่นกัน เนื่องจาก ตัวเขาเองซึ่งเป็นบิดาที่แท้จริงย่อมเสียสิทธิโดยตรงที่จะเป็นบิดาของเด็กเสียสิทธิและหน้าที่ ที่มีต่อกันและกัน และเสียสิทธิในการรับมรดก

ส่วนผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนั้น รองศาสตราจารย์ ดร.รัชฎา เอกบุตร ได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้⁷⁵

“ผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร ผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในกรณีนี้ด้วย เพราะการขอรับเด็กเป็นบุตรนั้น ก่อให้เกิดสิทธิตามกฎหมายต่อกันทั้งในเรื่องหน้าที่ต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูหรือในเรื่องมรดก หากในกรณีที่มีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร โดยผู้ขอจดทะเบียนสำคัญผิดหรือถูกข่มขู่หรือเพราะเหตุกลฉ้อฉล โดยที่เด็กมิใช่บุตรที่แท้จริง ผู้ขอจดทะเบียนเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงที่จะร้องขอเพิกถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรได้ เช่นเดียวกับกรณีที่เด็กและมารดาเด็กได้ให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรด้วยความสำคัญผิดว่าผู้ขอจดทะเบียนเป็นบิดาที่แท้จริง หรือถูกข่มขู่หรือเพราะกลฉ้อฉลโดยที่เด็กมิใช่บุตรที่แท้จริง เด็กหรือมารดา ย่อมร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนการจดทะเบียนได้”

ผู้มีสิทธิรับมรดกร่วมกับเด็กหรือผู้ที่จะเสียสิทธิรับมรดก เพราะการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร เป็นผู้มีส่วนได้เสียเช่นกัน เนื่องจากเขาเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงหากเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาแล้ว เขาจะเสียสิทธิในการรับมรดก หรือได้รับมรดกในสัดส่วนที่น้อยลง⁷⁶

⁷⁵ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น. 58-59.

⁷⁶ คำพิพากษาฎีกาเลขที่ 2278/2539 โจทก์เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก การที่เจ้ามรดกจดทะเบียนรับรอง อ.เป็นบุตรซึ่งโจทก์อ้างว่า อ.มิใช่บุตรของเจ้ามรดก โจทก์จึงเป็นผู้มีส่วนได้เสีย มีสิทธิขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1554 แม้โจทก์ระบุในข้อชี้ขอคู่ความว่าเป็นผู้จัดการมรดก และต่อมาศาลเพิกถอนการเป็นผู้จัดการมรดกของโจทก์ ก็หาทำให้สิทธิของโจทก์ที่เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกเสียไปไม่ โจทก์ยังคงมีอำนาจฟ้อง

อ.เป็นบุตรของจำเลยกับ พ. มิใช่บุตรของ ส. กับเจ้ามรดก โจทก์และโจทก์ร่วมซึ่งเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก ย่อมฟ้องขอให้เพิกถอนการที่เจ้ามรดกจดทะเบียนรับ อ.เป็นบุตรได้

ผู้มีสิทธิรับมรดกร่วมกับเด็ก ได้แก่ บุตรชอบด้วยกฎหมายคนอื่นของบิดา รวมถึงผู้รับมรดกแทนที่ของบุตรชอบด้วยกฎหมายคนอื่นของบิดาด้วย และคู่สมรสของบิดาซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับบุตร เสมือนตนเป็นทายาทชั้นบุตร ผู้มีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับเด็กนี้จะได้รับมรดกในสัดส่วนเท่า ๆ กับเด็ก ซึ่งเขาจะเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงเพราะเหตุว่าหากมีผู้มีสิทธิรับมรดกในลำดับเดียวกันเพิ่มขึ้น สัดส่วนที่จะได้รับย่อมน้อยลงไปด้วย

ผู้เสียสิทธิรับมรดก ตามกฎหมายในเรื่องการรับมรดก ทายาทที่เป็นญาติของบิดามีสิทธิที่จะได้รับมรดกก่อนหลังตามลำดับที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ถ้าทายาทในลำดับก่อนยังมีชีวิตหรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย ทายาทในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในการรับมรดก⁷⁷ หากว่าบิดาได้รับรองเด็กว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของตน ส่งผลให้เด็กนั้นเป็นทายาทลำดับหนึ่งในการได้รับมรดกของบิดาเมื่อบิดาได้ตายลง เป็นการตัดสิทธิทายาทในลำดับที่ต่ำลงไปตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง

2.8.3 ระยะเวลาในการฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร

ตามกฎหมายได้บัญญัติให้ผู้มีส่วนได้เสียขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรได้ภายในสามเดือนนับแต่วันได้รู้ถึงการจดทะเบียนนั้น อนึ่งห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน⁷⁸

กฎหมายได้กำหนดเวลาเพิกถอนการรับรองเด็กเป็นบุตรไว้เนื่องจากการรับรองเด็กเป็นบุตรนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนต่อจิตใจของเด็ก หากทิ้งระยะไว้นานโดยไม่มีกำหนดเวลาไว้แล้วเด็กและบิดาอาจมีความผูกพันต่อกัน และหากมารู้ภายหลังว่าไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของตน ย่อมทำให้เกิดผลเสียแก่เด็กตามมาจากความผูกพันในระยะเวลาที่ล่วงพ้นไปดังกล่าว กฎหมายจึงได้กำหนดระยะเวลาในการเพิกถอนการรับรองบุตรเอาไว้ โดยกำหนดให้ฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่ได้รู้ถึงการจดทะเบียน และห้ามมิให้ฟ้องเกินสิบปีนับแต่วันจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร

⁷⁷ มาตรา 1630 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ตราบใดที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสายแล้วแต่กรณีในลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย

แต่ความในวรรคก่อนนี้มีให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่มีผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กัน แล้วแต่กรณี และมีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ในกรณีเช่นนั้น ให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร”

⁷⁸ มาตรา 1554, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 36.

โดยในเรื่องการเพิกถอนจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.รัชฎา เอกบุตร ได้ให้ความเห็นในเรื่องดังกล่าวไว้ว่า หากผู้จดทะเบียนมิใช่บิดาที่แท้จริง แต่ได้มีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเพราะสำคัญผิด หรือถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่ ดังนี้ การฟ้องของผู้จดทะเบียน การนับอายุความสามเดือนควรจะเริ่มนับแต่วันที่รู้ว่าเด็กมิใช่บุตรที่แท้จริงหรือนับแต่วันที่พ้นจากการถูกข่มขู่ในกรณีที่ถูกข่มขู่ ฉะนั้นในกรณีดังกล่าวนี้ควรฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้ว่าเด็กมิใช่บุตร หรือนับแต่วันที่พ้นจากการถูกข่มขู่ แต่ทั้งนี้ต้องฟ้องภายในสิบปี นับแต่วันจดทะเบียน⁷⁹

2.8.4 ผลของการเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร

เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนรับรองบุตรแล้ว ย่อมเป็นการสิ้นสุดความเป็นบิดา บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายต่อกัน บิดาและบุตรย่อมกลับคืนสู่สภาพเดิมก่อนที่จะมีการจดทะเบียน หากบุตรมีมารดา ก็จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาเพียงฝ่ายเดียว

2.9 การจดทะเบียนรับรองบุตรไม่สามารถเพิกถอนได้

กฎหมายได้กำหนดไว้ว่า เมื่อบิดาได้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแล้วจะถอนไม่ได้⁸⁰ เป็นเรื่องที่กฎหมายห้ามบิดา ผู้มาขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรฟ้องคดีขอเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองบุตรที่ได้ทำได้ หลังจากจดทะเบียนแล้วบิดาผู้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรจะเปลี่ยนใจมาเพิกถอนการจดทะเบียนดังกล่าวไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา 1559 ทั้งนี้ เพราะกฎหมายมีความมุ่งหมายที่จะให้เกิดความแน่นอนในสถานะ (status) ของบุคคล เมื่อบิดารับเด็กว่าเป็นบุตรของตนแล้วจะมาเปลี่ยนใจในภายหลังเป็นการไม่สมควร ไม่อาจกระทำได้แม้ว่าการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรของบิดานั้นจะเกิดจากการฉ้อฉล หรือข่มขู่ก็ตาม⁸¹ แต่อย่างไรก็ดีบิดาที่จะไม่สามารถถอนการจดทะเบียนบุตรได้ตามกฎหมายนั้น หมายความว่าบิดาผู้เป็นบิดาที่แท้จริงของเด็กเท่านั้น ไม่สามารถเพิกถอนได้ หากว่าผู้จดทะเบียนนั้นมิใช่บิดาที่แท้จริงของเด็กแล้วย่อมมีสิทธิฟ้องให้ศาลเพิกถอนการรับรองบุตรในฐานะผู้มีส่วนได้เสียได้

⁷⁹ รัชฎา เอกบุตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 59.

⁸⁰ มาตรา 1559 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ เมื่อได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรแล้วจะถอนไม่ได้ ”

⁸¹ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 21, น. 565.

2.10 สิทธิและหน้าที่ของบุตรนอกสมรสที่ได้รับการรับรองว่าเป็นบุตร

เมื่อบิดาที่แท้จริงของเด็กได้ดำเนินการจดทะเบียนรับรองบุตรแล้ว จากเด็กที่เป็นบุตรนอกสมรสของบิดา มีเพียงสิทธิและหน้าที่ต่อมารดาเพียงฝ่ายเดียว เมื่อได้เปลี่ยนสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาด้วยแล้วนั้นย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามมาโดยผลของกฎหมายด้วยเช่นกัน

2.10.1 สิทธิในการใช้ชื่อสกุลของบิดา⁸²

เมื่อเด็กได้กลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาแล้ว บุตรย่อมมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดาได้ด้วย แต่อย่างไรก็ดีเป็นการให้สิทธิแก่บุตรที่จะใช้ชื่อสกุลของบิดา ไม่เป็นการบังคับบุตรอาจจะใช้ชื่อสกุลของมารดา หรือของบุคคลอื่นที่อนุญาตให้ใช้ได้ ดังเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1283/2522 ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1283/2522 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1561 บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏ บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่บุตร มิได้บังคับว่าต้องใช้เช่นนั้น บุตรชอบที่จะใช้ชื่อสกุลอื่นได้ แม้ปรากฏบิดาอันชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดายอมให้บุตรใช้ชื่อสกุลของมารดาได้

2.10.2 จะฟ้องบิดาเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้⁸³

ก่อนหน้าที่บิดาจะได้จดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร บุคคลทั้งสองย่อมไม่มีความสัมพันธ์ตามกฎหมายต่อกัน บุตรสามารถฟ้องคดีบิดาได้ไม่เป็นคดีอุทลุม แต่มาภายหลังหากบิดาได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแล้ว เกิดความสัมพันธ์กันเป็นบิดาและบุตร จึงห้ามมิให้บุตรฟ้องคดีบิดาของตน เพราะถือเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับบุพการีของตน โดยในเรื่องการฟ้องคดีต่อบุพการีนั้น ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “เป็นนโยบายกฎหมายที่ต้องการปกป้องวัฒนธรรมอันดีของประเทศคือไม่ต้องการให้ปรากฏภาพแก่บุคคลทั่วไป

⁸² มาตรา 1561 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏ บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา”

⁸³ มาตรา 1562 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้”

ในโรงศาลหรือในข่าวสารว่าบุตรกับบุพการีเผชิญหน้าเป็นปฏิปักษ์กันตัวต่อตัวในศาลโดยโจทก์ฟ้องบุพการีเป็นจำเลย"⁸⁴

การฟ้องคดีที่ต้องห้ามมิให้ผู้สืบสันดานฟ้องบุพการีนี้ต้องห้ามทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา และมีได้จำกัดแต่เฉพาะการฟ้องในขณะที่เริ่มต้นคดีเท่านั้นแต่รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องในภายหลังหรือฟ้องแย้งด้วย แต่สำหรับกรณีการร้องสอदनนั้นหากบุพการีเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายตรงกันข้ามกับผู้สืบสันดานโดยการร้องสอदनไม่ว่าโดยสมัครใจหรือถูกบังคับให้เข้ามาก็ดี ไม่ถือว่าเป็นอุทลุม เพราะในชั้นเริ่มคดีไม่ใช่เป็นการฟ้องบุพการี⁸⁵

นอกจากนี้ แม้ว่าจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายก็ตามแต่ถ้ามิได้ฟ้องฐานะส่วนตัว บุตรก็สามารถฟ้องบุพการีของตนได้ไม่ถือว่าเป็นคดีอุทลุม⁸⁶ เช่น บุตรเป็นโจทก์ฟ้องมารดาในฐานะผู้จัดการมรดกเป็นจำเลยได้⁸⁷ แม้คดีจะเป็นอุทลุมแต่ตามมาตรา 1562 ก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้สืบสันดานหรือญาติสนิทของผู้สืบสันดานร้องขอให้อัยการยกคดีขึ้นว่ากล่าวแทนได้ กฎหมายได้ห้ามแต่เฉพาะกรณีผู้สืบสันดานฟ้องบุพการี แต่มิได้ห้ามบุพการีฟ้องผู้สืบสันดาน เช่นบิดาฟ้องบุตรได้ไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใด การที่กฎหมายห้ามบุตรมิให้ฟ้องบิดาหรือบุพการีของตนนั้นห้ามเฉพาะบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หากบุตรเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแม้บิดารับรองโดยพฤตินัยแล้วก็ตาม ก็ไม่ต้องห้ามที่จะฟ้องบิดาของตนทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เพราะมาตรา 1562 เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิ ต้องตีความโดยเคร่งครัด⁸⁸ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 3019/2541 ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3019/2541 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 ที่ห้ามฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิ ต้องตีความโดยเคร่งครัด ซึ่งหมายความว่าห้ามฟ้องเฉพาะบุพการีที่ชอบด้วยกฎหมายของตนเท่านั้น โจทก์เป็นบุตรที่จำเลยรับรองแล้ว แต่จำเลยและมารดาโจทก์มิได้จดทะเบียนสมรสกัน โจทก์จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของจำเลยต่อเมื่อจำเลยและมารดาโจทก์สมรสกันภายหลัง หรือจำเลยได้จดทะเบียน

⁸⁴ ไพโรจน์ ภัมพูสิริ, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 41, น. 384.

⁸⁵ ประสพสุข บุญเดช, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 21, น. 610.

⁸⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 6657/2539 แม้ ข. จะเป็นบุตรของจำเลยที่ 1 แต่ ข. มิได้เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ในฐานะส่วนตัว ข. เพียงแต่ดำเนินคดีในฐานะผู้รับมอบอำนาจจากโจทก์ ข. ย่อมมีสิทธิดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1562

⁸⁷ ประสพสุข บุญเดช, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 21, น. 610.

⁸⁸ เพิ่งอ่าง, น. 612.

ว่าโจทก์เป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 เมื่อไม่มีการดำเนินการดังกล่าว โจทก์จึงมิใช่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลย โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลย

2.10.3 บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดา⁸⁹

ก่อนหน้าที่บิดาจะได้จดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร บุตรนั้นย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาผู้ให้กำเนิดเสมอ รวมทั้งมีหน้าที่ที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามฐานะด้วย เมื่อเด็กได้รับการจดทะเบียน กลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาด้วยแล้วนั้น บุตรนั้นย่อมมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบิดาด้วย

การอุปการะเลี้ยงดูหมายถึง การให้ความช่วยเหลือในสิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีพ คือหาปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และให้ที่อยู่อาศัย โดยหน้าที่ของบุตรในการอุปการะเลี้ยงดูบิดาต้องเป็นไปตามหลักการในมาตรา 1598/38 โดยจะต้องคำนึงถึงความสามารถของบุตร ฐานะของบิดามารดา และพฤติการณ์แห่งกรณีด้วย⁹⁰

รวมถึงหากบุตรได้ตายลงเพราะถูกกระทำละเมิดหลังจากจดทะเบียน บิดาที่ได้จดทะเบียนรับรองบุตรว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของตนก็มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ด้วย

นอกจากนี้ หากบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ละทิ้งไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่พึ่งตนเองไม่ได้เพราะชราภาพ ความเจ็บป่วย กายพิการ หรือจิตพิการ โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 307⁹¹ อีกด้วย⁹²

⁸⁹ มาตรา 1562 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”

⁹⁰ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21, น. 618.

⁹¹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 307 บัญญัติว่า “ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองไม่ได้ เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ กายพิการ หรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสียโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

⁹² ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21, น. 619.

2.10.4 สิทธิในการได้รับมรดกจากบิดาในฐานะทายาทโดยธรรม

เมื่อบิดาได้จดทะเบียนเป็นบุตร ทำให้สถานะของเด็กเปลี่ยนเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาแล้ว ก่อนหน้านั้นบุตรก็อาจมีสิทธิได้รับมรดกของบิดา เมื่อบิดาได้แสดงการรับรองโดยพฤติการณ์⁹³ และเมื่อเปลี่ยนสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรก็มีสิทธิรับมรดกจากบิดาในฐานะผู้สืบสันดาน ซึ่งเป็นทายาทลำดับแรกมีสิทธิรับมรดกจากบิดาก่อนทายาทอื่นเช่นเดียวกับบุตรนอกสมรสที่บิดารับรองโดยพฤติการณ์⁹⁴

2.10.5 สิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย⁹⁵

บุตรนอกสมรสที่บิดาได้จดทะเบียนรับรองแล้วมีสิทธิเรียกค่าปลงศพและค่าขาดไร้อุปการะ เพราะการที่บุคคลทำละเมิดจนเป็นเหตุให้บิดาถึงแก่ความตาย และการที่บิดาตายนี้เป็นเหตุให้บุตรต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย บุตรผู้ขาดไร้การอุปการะสามารถเรียกค่าขาดไร้อุปการะได้

บุตรที่จะมีสิทธิได้ค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมายนี้ ต้องเป็นบุตรที่ได้รับการจดทะเบียนรับรองเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายแล้วเท่านั้น หากยังเป็นบุตรนอกสมรส และเมื่อมีผู้กระทำความผิดให้บิดาตาย บุตรนอกสมรสก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1146/2513

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1146/2513 บุตรนอกสมรสที่บิดาได้รับรองแล้ว มีสิทธิที่จะได้รับมรดกในฐานะผู้สืบสันดาน แต่ไม่มีสิทธิได้ค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ที่ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าบุตรนอกสมรสจะไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้

⁹³ มาตรา 1627 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้"

⁹⁴ มาตรา 1629, อ้างแล้ว เชิงบรรทัดที่ 73.

⁹⁵ มาตรา 443 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ที่ตามมาได้เพราะไม่สามารถประกอบงานนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วย ไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"

อุปการะ แต่หากบุตรนั้นบิดาได้รับรองแล้วโดยพฤติการณ์ ย่อมมีสิทธิเรียกค่าปลงศพบิดาและค่าสินไหมทดแทนที่รณณต์ของบิดาเสียหายได้

ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 7458/2543 โจทก์เป็นผู้เยาว์เป็นบุตรของนาง ด. กับนาย ป. ผู้ตาย ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน และผู้ตายก็ไม่ได้จดทะเบียนรับรองว่าโจทก์เป็นบุตรนาย ป. เพียงแต่ให้ใช้นามสกุลและให้การอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629 บัญญัติให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 เท่านั้น เมื่อ นาย ป. ผู้ตายไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากจำเลยผู้กระทำละเมิดเป็นเหตุให้ นาย ป. ถึงแก่ความตาย กรณีดังกล่าวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ในเรื่องครอบครัวได้บัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว จึงนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 มาใช้บังคับมิได้

2.11 สิทธิและหน้าที่ของบิดาที่มีต่อบุตรที่ตนได้จดทะเบียนรับเป็นบุตร

2.11.1 บิดามีหน้าที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร⁹⁶

บิดามีหน้าที่ต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดูบุตร รวมถึงการให้การศึกษาตามสมควรในระหว่างที่บุตรนั้นยังเป็นผู้เยาว์จนกว่าบุตรนั้นจะบรรลุนิติภาวะ หรือหากบุตรนั้นบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เป็นบุคคลทุพพลภาพไม่อาจหาเลี้ยงตัวเองได้ บิดาก็ยังมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรต่อไป

หากในกรณีที่บิดายังไม่ได้จดทะเบียนรับรองบุตร แม้จะได้รับรองบุตรแล้วโดยพฤตินัย ก็ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร และเมื่อมีผู้กระทำละเมิดให้บิดาตาย บุตรนอกสมรสก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะ

หน้าที่ของบิดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์โดยทั่วไปหมายถึงการจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาลรวมทั้งให้เงินทองไว้ใช้สอยตามสมควร นอกจากนี้ยังรวมถึงหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองบุตรทั้งร่างกายและจิตใจด้วย⁹⁷

⁹⁶มาตรา1564 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้”

⁹⁷ประสพสุข บุญเดช, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 21, น. 621.

เมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการบรรลุนิติภาวะเพราะการสมรสเมื่ออายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ หรือมีอายุครบ 20 ปี บริบูรณ์แล้วก็ตาม บิดามารดาตามกฎหมายแล้ว ย่อมหมดหน้าที่ในการให้การอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษา แต่หากบุตรนั้นกลายเป็นคนทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้ ดังนี้ บิดามารดาก็ยังต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดูต่อไป ซึ่งความทุพพลภาพนี้ ไม่จำกัดแต่ทุพพลภาพทางกายเท่านั้น แม้ทุพพลภาพทางจิต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงตนเองได้ บิดามารดาก็ยังคงมีหน้าที่ให้ความอุปการะเลี้ยงดูเช่นกัน⁹⁸

2.11.2 บิดามีอำนาจปกครองบุตร⁹⁹

ตามปกติแล้วเด็กเกิดนอกสมรสมีฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาเพียงฝ่ายเดียว มารดาจึงเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรแต่เพียงผู้เดียว แต่หากในภายหลังบิดาเข้าขอรับรองบุตรแล้ว เด็กจะมีสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา บิดาจึงมีอำนาจปกครองบุตรชอบด้วยกฎหมายของตนร่วมกับมารดาด้วย ทั้งนี้ บิดานั้นต้องไม่ถูกขอจำกัดอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดจากเด็กหรือมารดาเด็กด้วย รวมถึงมีอำนาจในความสัมพันธ์ส่วนตัว¹⁰⁰ บิดามีอำนาจ

⁹⁸ เพิ่งอ้าง, น. 623.

⁹⁹ มาตรา 1566 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดาหรือมารดา

อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดาในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) มารดาหรือบิดาตาย
- (2) ไม่แน่นอนว่ามารดาหรือบิดามีชีวิตอยู่หรือตาย
- (3) มารดาหรือบิดาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (4) มารดาหรือบิดาต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลเพราะจิตฟั่นเฟือน
- (5) ศาลสั่งให้อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดา
- (6) บิดาและมารดาตกลงกันตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ตกลงกันได้"

¹⁰⁰ มาตรา 1567 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "ผู้ใช้อำนาจปกครองมี

สิทธิ

- (1) กำหนดที่อยู่ของบุตร
- (2) ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน
- (3) ให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะรูป
- (4) เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักขังบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย"

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนและบุตรเมื่อบุตรได้เปลี่ยนสถานะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของตนดังนี้

- (1) กำหนดที่อยู่ของบุตร
- (2) ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน
- (3) ให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะรูป
- (4) เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักขังบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย”

นอกจากนี้ บิดาที่ได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแล้ว นอกจากจะมีอำนาจในการดูแลผู้เยาว์เป็นส่วนตัว เป็นผู้แทนโดยชอบธรรม มีสิทธิรับมรดกของบุตร ก็ยังมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของบุตรด้วย ซึ่งตามมาตรา 1571 กำหนดว่า “อำนาจปกครองนั้น รวมทั้งการจัดการทรัพย์สินของบุตรด้วยและให้จัดการทรัพย์สินนั้นด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำ” โดยการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวนี้ ได้แก่ การสงวนบำรุงรักษา การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น ทำให้ทรัพย์สินงอกเงยได้ประโยชน์มากขึ้น ชัดขวางมิให้บุคคลอื่นทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินนั้น การใช้สิทธิติดตามทรัพย์สิน รวมตลอดถึงการจำหน่ายจ่ายโอนหรือก่อให้เกิดภาระติดพัน บิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กจะต้องจัดการด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำ จะใช้ความระมัดระวังเหมือนเช่นที่เคยจัดการทรัพย์สินของตนเองเป็นส่วนตัวไม่ได้

อย่างไรก็ดี การที่บิดาจะใช้อำนาจในการจัดการทรัพย์สินของบุตรนั้น ไม่ใช่สามารถกระทำได้อย่างอิสระเสรีโดยไม่มีข้อจำกัด กฎหมายยังกำหนดข้อจำกัดในการใช้อำนาจจัดการทรัพย์สินของบุตรไว้หลายประการ เช่น เรื่องการใช้เงินได้ของผู้เยาว์ตามมาตรา 1573¹⁰¹ เรื่องการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ซึ่งได้รับมาโดยมีเงื่อนไขให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใช้อำนาจปกครองเป็น

¹⁰¹ มาตรา 1573 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ถ้าบุตรมีเงินได้ ให้ใช้เงินนั้นเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูและศึกษาก่อน ส่วนที่เหลือผู้ใช้อำนาจปกครองต้องเก็บรักษาไว้เพื่อส่งมอบแก่บุตร แต่ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีเงินได้เพียงพอแก่การครองชีพตามสมควรแก่ฐานะ ผู้ใช้อำนาจปกครองจะใช้เงินนั้นตามสมควรก็ได้ เว้นแต่จะเป็นเงินได้ที่เกิดจากทรัพย์สินโดยการให้โดยเสน่หาหรือพินัยกรรมซึ่งมีเงื่อนไขว่ามิให้ผู้มีอำนาจปกครองได้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นๆ”

ผู้จัดการ ตามมาตรา 1577¹⁰² หรือในเรื่องการทำนิติกรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็ก ทั้ง 13 ประการที่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ตามมาตรา 1574¹⁰³ นอกจากนี้กิจการบางประเภทที่

¹⁰² มาตรา 1577 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “บุคคลใดจะโอนทรัพย์สินให้ผู้เยาว์โดยพินัยกรรมหรือโดยการให้โดยเสน่หาซึ่งมีเงื่อนไขให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้จัดการจนกว่าผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะก็ได้ ผู้จัดการนั้นต้องเป็นผู้ซึ่งผู้อนุเคราะห์ชื่อไว้ หรือถ้ามิได้ระบุไว้ก็ให้ศาลสั่งแต่การจัดการทรัพย์สินนั้นต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 56 มาตรา 57 มาตรา 60”

¹⁰³ มาตรา 1574 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “นิติกรรมใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ดังต่อไปนี้ ผู้ใช้อำนาจปกครองจะกระทำมิได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

- (1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้
- (2) กระทำให้สูญสิ้นลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งทรัพย์สินของผู้เยาว์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์
- (3) ก่อตั้งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินอื่นใดในอสังหาริมทรัพย์
- (4) จำหน่ายไปทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งสิทธิเรียกร้องที่จะให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินในอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ หรือสิทธิเรียกร้องที่จะให้ทรัพย์สินเช่นว่านั้นของผู้เยาว์ปลอดจากทรัพย์สินที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินนั้น
- (5) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี
- (6) ก่อข้อผูกพันใดๆ ที่มุ่งให้เกิดผลตาม (1) (2) หรือ (3)
- (7) ให้กู้ยืมเงิน
- (8) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่จะเอาเงินได้ของผู้เยาว์ให้แทนผู้เยาว์เพื่อการกุศล สาธารณะเพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา ทั้งนี้ พอสมควรแก่ฐานะานุรูปของผู้เยาว์
- (9) รับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไขหรือภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสน่หา
- (10) ประกันโดยประการใดๆ อันอาจมีผลให้ผู้เยาว์ต้องถูกบังคับชำระหนี้หรือทำนิติกรรมอื่นที่มีผลให้ผู้เยาว์ต้องรับเป็นผู้รับชำระหนี้ของบุคคลอื่นหรือแทนบุคคลอื่น
- (11) นำทรัพย์สินไปแสวงหาผลประโยชน์นอกจากในกรณีที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 1598/4 (1) (2) หรือ (3)
- (12) ประนีประนอมยอมความ

บิดาชอบด้วยกฎหมายของเด็กได้กระทำลงนั้น เป็นเรื่องที่ประโยชน์ของบิดาในฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของเด็ก กรณีเช่นนี้กฎหมายมาตรา 1575¹⁰⁴ ก็ยังห้ามบิดากระทำกรณันั้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาลก่อน มิฉะนั้นกิจการนั้นเป็นโมฆะ

2.11.3 บิดามีอำนาจเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมและในกรณีที่บุตรถูกศาลสั่งให้เป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถบิดาจะเข้าเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี¹⁰⁵

2.11.4 บิดามีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย¹⁰⁶

บิดาซึ่งได้จดทะเบียนรับรองบุตรแล้ว เมื่อมีหน้าที่ที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เมื่อบุตรนั้นได้ตายลงเนื่องจากถูกกระทำละเมิด บิดามีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะและค่าปลงศพ เพราะการที่บุคคลทำละเมิดจนเป็นเหตุให้บุตรถึงแก่ความตาย และการที่บุตรตายนี้เป็นเหตุให้บิดาต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย บิดาสามารถเรียกค่าขาดไร้อุปการะได้

(13) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

¹⁰⁴ มาตรา 1575 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ถ้าในกิจการใด ประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครองหรือประโยชน์ของคู่สมรสหรือบุตรของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับ ประโยชน์ของผู้เยาว์ ผู้ใช้อำนาจปกครองต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน จึงทำกิจกรรมนั้นได้ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ”

¹⁰⁵ มาตรา 1569 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้ใช้อำนาจปกครอง เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรในกรณีที่บุตรถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แล้วแต่กรณี”

¹⁰⁶ มาตรา 443 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ในกรณีทำให้เขาถึงตาย นั้น ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้อง ขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบงานนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วย ไซ้ร้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

2.11.5 บิดามีสิทธิในการได้รับมรดกจากบุตรในฐานะทายาทโดยธรรม¹⁰⁷ เมื่อบิดาได้จดทะเบียนเป็นบุตร ทำให้สถานะของเด็กเปลี่ยนเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาแล้ว บิดาก็มีสิทธิรับมรดกจากบิดาในฐานะผู้สืบสันดาน ซึ่งเป็นทายาทลำดับสองที่จะมีสิทธิรับมรดกจากบุตร

3. การรับรองบุตรโดยพฤติการณ์

ตามกฎหมายครอบครัวของไทย นอกจากมีการรับรองบุตรโดยความสมัครใจของบิดา โดยวิธีการจดทะเบียนมีผลให้บุตรนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีวิธีการรับรองบุตรอีกวิธีการหนึ่งคือในกรณีที่บิดาได้ให้การรับรองบุตรโดยพฤติการณ์ตามมาตรา 1627¹⁰⁸

แบบของการรับรองบุตรโดยพฤติการณ์ ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดแบบแผนไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นจะถือว่าแค่ไหน เพียงไร จึงจะเป็นการรับรองบุตรโดยพฤติการณ์ตามมาตรา 1627 จึงต้องดูเป็นเรื่องๆ ไปว่าการประพฤติปฏิบัติที่บิดาที่มีต่อบุตรนั้น เป็นที่เปิดเผยถึงขนาดวิญญูชนจะพึงเข้าใจได้หรือไม่ว่าบิดาได้รับรองแล้วว่าเป็นบุตร ถ้าเข้าใจได้ว่าเป็นบุตรเช่นนั้นก็ถือว่าเป็นการรับรองตามมาตรา 1627 แล้ว¹⁰⁹

ในเรื่องการรับรองบุตรโดยพฤติการณ์นี้ท่านอาจารย์เพรียบ หุตางกูร ได้อธิบายไว้ว่า

“คำว่า บิดารับรองแล้ว ในมาตรานี้มีความหมายคนละอย่างกับเรื่องบิดาจดทะเบียนว่าเป็นบุตรตามมาตรา 1547 เพราะการจดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรนั้นมิผลให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาอยู่แล้ว ไม่ต้องนำมาบัญญัติซ้ำอีก การกระทำอย่างใดจะถือได้ว่าเป็นการรับรองบุตรตามบทมาตราดังกล่าว กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีเอาไว้ แต่พอจะอาศัยเทียบเคียงได้กับเหตุที่จะยกขึ้นอ้างในการฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1555 (7) ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือ มีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตร พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปนั้นวรรคสองแห่งมาตรา 1555

¹⁰⁷ มาตรา 1629, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 73.

¹⁰⁸ มาตรา 1627 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้”

¹⁰⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 205/2494 บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วไม่จำเป็นต้องเป็นการรับรองในทางจดทะเบียนบุตร การรับรองโดยกิริยาความประพฤติเป็นที่เปิดเผยก็ย่อมเพียงพอให้บุตรนอกกฎหมายนั้นมีสิทธิรับมรดกเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

ให้พิจารณาข้อเท็จจริงที่แสดงความเกี่ยวข้องอันบิดากับบุตรซึ่งปรากฏในระหว่างตัวเด็กกับครอบครัวที่เด็กอ้างว่าตนสังกัดอยู่ เช่นบิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดู หรือยอมให้เด็กใช้ชื่อสกุลของตน เป็นต้น เมื่อมีพฤติการณ์ดังกล่าวก็พอจะถือได้ว่าเป็นการรับรองตามมาตรา 1627 แล้ว¹¹⁰

มาตรา 1627 เป็นบทยกเว้นจากหลักที่ว่า บุตรชอบด้วยกฎหมายเป็นบุตรที่เกิดจากบิดามารดาได้สมรสกัน จึงต้องแปลความโดยเคร่งครัด จำกัดแต่เพียงในขอบเขตที่ให้ถือเสมือนว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น การรับรองบุตรในมาตรานี้เป็นการกระทำของบิดาฝ่ายเดียว จึงไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุตร นอกจากนั้น บุตรที่บิดาได้รับรองแล้วไม่มีสิทธิรับมรดกของญาติทางฝ่ายบิดา เพราะญาติๆ ไม่ได้รับรองเด็กด้วย เด็กกับญาติอื่นๆ ของบิดาผู้รับรองจึงไม่เป็นทายาทของกันและกัน”¹¹¹

บุตรที่บิดาได้รับรองแล้วตามมาตรา 1627 นั้น มีสิทธิในการรับมรดกจากบิดา แต่บิดาจะสามารถรับมรดกของบุตรที่ตนรับรองหรือไม่ อาจารย์เพริบ นุตางกูร ได้อธิบายไว้ดังนี้

“มาตรา 1627 เพียงแต่ให้ถือว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้บุตรประเภทดังกล่าวมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาเท่านั้น ไม่ได้ให้ถือว่าผู้ถูกรับรองเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายเหมือนอย่างในมาตรา 1547”¹¹²

ดังที่ยกคำอธิบายของท่านอาจารย์เพริบ นุตางกูร ไปแล้วนั้น นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้อธิบายถึงการใช้และการตีความมาตรา 1627 ว่าบุตรที่บิดาได้รับรองโดยพฤติการณ์นั้นยังคงมีสถานะเป็นบุตรนอกกฎหมายอยู่ ไม่มีสิทธิในทางอื่นนอกจากในทางมรดก¹¹³

¹¹⁰ เพริบ นุตางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 51.

¹¹¹ เพริบ นุตางกูร, คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2520, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521) น. 37-41.

¹¹² เพริบ นุตางกูร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 110, น.52.

¹¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 826/2492 ตามมาตรา 1627 บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว แม้จะยังไม่ถึงกับเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายก็ยังคงมีสิทธิรับมรดกของชายผู้ให้กำเนิดได้ในฐานะผู้สืบสันดานตามมาตรา 1629(1)

โดยมีคำพิพากษาฎีกาที่ได้ตัดสินในทำนองเดียวกันต่อมาเป็นจำนวนมาก¹¹⁴ จึงเห็นได้ว่าการ

¹¹⁴ดังเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 7458/2543

“โจทก์เป็นผู้เยาว์เป็นบุตรของนาง ด.กับนาย ป.ผู้ตาย ซึ่งอยู่กินฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน และผู้ตายก็ไม่ได้จดทะเบียนรับรองว่าโจทก์เป็นบุตร นาย ป.เพียงแต่ให้ใช้นามสกุลและให้การอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ และตามป.พ.พ. มาตรา 1564 บิดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายส่วนบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตามมาตรา 1627 บัญญัติให้ถือว่า เป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลทำให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 เท่านั้น เมื่อนาย ป.ผู้ตายไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากจำเลย ผู้กระทำละเมิดเป็นเหตุให้นาย ป.ถึงแก่ความตาย กรณีดังกล่าว ป.พ.พ.บรรพ 5 ในเรื่องครอบครัวก็ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแล้ว จึงนำ ป.พ.พ. มาตรา 4มาใช้บังคับไม่ได้”

คำพิพากษาฎีกาที่ 677/2537

“ผู้ร้องเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่า เป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิได้รับมรดกในลำดับที่ 1 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1629 หากจำเป็นต้องไปฟ้องคดีขอให้รับเป็นบุตรหรือต้องมีคำสั่งศาลว่าผู้ร้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเสียก่อนไม่ผู้คัดค้านเป็นเพียงพี่ชายร่วมบิดามารดากับผู้ตาย ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายตามมาตรา 1630 จึงไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกหรือร่วมกับผู้อื่นเป็นผู้จัดการมรดกผู้ตายตามมาตรา 1713

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 กำหนดให้ศาลต้องสั่งเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมไม่ว่าคู่ความจะมีคำขอหรือไม่ แม้จะให้เป็นพับกันไปก็ตาม แต่ปรากฏว่าศาลชั้นต้นมิได้สั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ก็มิได้สั่งแก้ไขในเรื่องนี้ จึงเป็นการไม่ถูกต้อง ศาลฎีกาเห็นสมควรแก้ไข”

คำพิพากษาฎีกาที่ 5764/2537

“ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1629 ทายาทโดยธรรมมีลำดับแต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง ลำดับที่ 1 คือผู้สืบสันดานซึ่งตามมาตรา 1627 บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้ด้วย ดังนั้น ประเด็นที่ศาลชั้นต้นกำหนดว่า จำเลยเป็นทายาทโดยธรรมของนาย อ.เจ้ามรดกหรือไม่จึงรวมไปถึงปัญหาว่าจำเลยเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วหรือไม่ด้วย

จำเลยมีสำเนาทะเบียนการสมรสระหว่างจำเลยกับ ส.สามีซึ่งเป็นเอกสารมหาชนระบุ

รับรองบุตรตามมาตรา 1627 นี้มีความแตกต่างกับการรับรองบุตรโดยบิดาได้จดทะเบียนรับรองบุตรด้วยความสมัครใจตามมาตรา 1547 ทั้งในเรื่องแบบวิธีการ และ ผลของการรับรองบุตรซึ่งการรับรองบุตรตามมาตรา 1547 ส่งผลให้บุตรนอกสมรสของบิดากลายมาเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันจดทะเบียนรับรองบุตร แต่การรับรองบุตรโดยพฤติการณ์ตามมาตรา 1627 นั้น ไม่ได้ทำให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาดังเช่นการรับรองบุตรโดยจดทะเบียน แต่ทั้งนี้ บุตรที่บิดาได้รับรองแล้วทั้งสองกรณีมีฐานะเป็นผู้สืบสันดานในการรับมรดกของบิดาหากบิดาได้เสียชีวิตลง

ว่า จำเลยเป็นบุตรนาย อ. นาง ก. และใช้นามสกุลขณะสมรสว่า "เพชรม่อม" อันเป็นนามสกุลของนาย อ. อีกด้วยแม่นาย อ. นาง ก.ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย แต่ผู้ใหญ่บ้านก็เบิกความรับรองว่า ขณะเยาว์วัยจำเลยอาศัยอยู่กับนาย อ.บิดาที่บ้าน จึงฟังได้ว่านาย อ.อุปการะเลี้ยงดูจำเลยอย่างบุตรและให้ใช้นามสกุลเดียวกัน ถือเป็นการรับรองว่าจำเลยเป็นบุตร จำเลยจึงมีสิทธิรับมรดกไม่มีพินัยกรรมของนาย อ.ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1627 และมาตรา 1629"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 345/2511

"บุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้หม่ำบิดา (อ้างฎีกา 1601/2492, 1259/2506)

พฤติการณ์ที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่าเป็นบุตร (ชอบด้วยกฎหมาย) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1524 เป็นเพียงมูลกรณีให้ฟ้องเพื่อให้ศาลพิพากษาว่าเป็นเด็กเป็นบุตรเท่านั้นไม่ทำให้เด็กที่เกิดมาเป็นบุตรของชายที่เกี่ยวข้องกับมารดาเด็ก

บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 มีสิทธิเพียงจะได้รับมรดกในฐานะผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 (1) เท่านั้น ส่วนสิทธิอย่างอื่นที่บุตรจะพึงได้รับจากบิดา เช่นสิทธิที่จะได้รับความอุปการะเลี้ยงดูจะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมาแต่แรกหรือต้องเป็นกรณีที่เข้าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1526"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 136/2510

"การที่บิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดู และยอมให้ใช้นามสกุลเช่นนี้ แสดงว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว และถือได้ว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย"